

www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

ABD ve Türkiye'nin Başkanlık Sistemlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi

A Comparative Analysis Of US And Turkey's Presidential System

Fatma Nur Özdemir* - Işıl Arpacı** - Canan Katılmış***

Abstract: The presidential system is a democratic government regime based on the principle of strict separation of powers. The main feature of the system is incumbent on president of executive power on monist structure and is based on public trust. Although the best-known example of the presidential system is the USA, it is important to understand the system together with its implementation differences. Thus, in this study, which compares the presidential systems in the United States and Turkey, the presidential system has been discussed in terms of implementation differences for each country. The presidential system, a system set forth by the US Constitution has been implemented which was converted into a doctrine, and then has been applied in many different regions and countries of the world. As a result of the change in 2017, the Presidential government system was introduced to overcome the political crises of the Turkish parliamentary system. The new political system in Turkey differs from the US in certain aspects. These differences are due to social, political and cultural characteristics that are unique to Turkey. The presidential government system emerged from the search for a rational government system, and it proposed a unique system by introducing a new constitutional design issue such as elections of executive, legislative and judicial powers, tasks and trial procedure of executive power, approval of the bill and budget allocations as well as a presidential decree. The main purpose of this study, which uses a historical and descriptive methodology, is to put forward the similarities and differences between the presidential systems in Turkey and the US by comparing them.

Structured Abstract: The presidential system is one of the democratic political regimes based on the principle of hard forces separation. The system was implemented with the US Constitution firstly. The executive power of the system belongs to the president elected by the public. The head of state is directly responsible to the people, not the legislature. Although the executive and legislative organs are separated from each other with certain lines, they have no full independence. It supervises each other through a number of control and balance

* Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve Sosyal Bilimler

PhD Student, İnönü University, Institute of Social Sciences, Political and Social Sciences

ORCID 0000-0001-5136-8516

ftmnrozdemirrr@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Asst. Prof. Dr. İnönü University, The Faculty of Economics and Administrative Sciences, Political Sciences and Public Administration

ORCID 0000-0001-5297-004X

*** Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve Sosyal Bilimler

PhD Student, İnönü University, Institute of Social Sciences, Political and Social Sciences

ORCID 0000-0001-5978-2674

canan.katilmis@gmail.com

Cite as/ Atıf: Özdemir, F.N., Arpacı, I. & Katılmış, C. (2020). ABD ve Türkiye'nin başkanlık sistemlerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Turkish Studies - Social*, 15(8), 3641-3675.
<https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.46406>

Received/Geliş: 16 September/Eylül 2020

Accepted/Kabul: 20 December/Aralık 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 28 December/Aralık 2020

CC BY-NC 4.0

mechanisms. However, none of the executive and legislative organs have the power to dissolve each other. The advantages of the system are that it allows for stable governments and that the legislature acts more independently without the pressure of the executive. But the disadvantages of the system are that the system is rigid and the winner gets everything and the loser loses everything which is like a "zero sum game".

With winning of the Independence War, the USA founding fathers had serious discussions to prepare a constitution and presidential system emerged as a product of the human mind. The presidential system was transformed into a doctrine as a result of long negotiations in the USA. In Turkey, the political system has undergone many times of changes and transformations. Political instability experienced as a result of government crises led to a search of a new system. In 2012, the President started to be elected by the public and the system has turned into a semi-presidential system in practice. In 2017, as a result of the adoption of the constitutional amendment through a referendum, the Presidential government system was introduced. In the new system that emerged as a result of the search for a rationalized political system, the US Presidential system was taken as a model. However, because of some social, cultural and political reasons specific to Turkey, some changes have been made with the difference of US presidential system. Therefore, it can be said that the new system is a unique system different from other countries that are managed by the presidential system. When compared the US presidential system with the one in Turkey, seeing that there are similar features beside differences in some points. Primarily when we compared the political regimes of the two countries the result is seen as the regime of US occurred as a result of overall socio-political evolution of the US political system, however in Turkey, it occurs as a result of the integration. While the US governed by the federal structures, Turkey has the unitary state structure. There is two-party system in the US, while Turkey has a multiparty system. There is no provision for political parties in the US Constitution. Power is shifting between Republicans and Democrats. There are no deep ideological conflicts between these two parties. In Turkey, intra-party democracy is not sufficiently developed because of the party oligarchy and leader effect problem. Unlike the USA, there are differences in ideological and social base.

The head of the executive branch in US is the US President, however, in Turkey, it is the President of Republic. The term in office of the President in the USA is 4 years and is elected by the public through a two-degree election. President elected by the people for a period of 5 years with single-level elections in Turkey. Both of them have the criminal responsibility. In both countries, the executive organs cannot interfere with the legislative organ's activities and has no responsibility to legislature. In the USA, the president may be a party member but cannot be the chairman. In Turkey, the president may be the leader of the party memberships as well as being the President of Republic. In the United States, the vice-president is being elected together with the President, they are appointed by the president in Turkey.

While legislative organs are composed of House of Representatives and the Senate in the US, in Turkey, legislative power is belong to the Grand National Assembly of Turkey. The term of office and election of the legislature in the USA and Turkey are different. Members of the House of Representatives are elected for 2 years and Senate members for 6 years. The term of office of TBMM members is 5 years. The legislative and executive organs elections in Turkey are scheduled on different dates while in the US the same day. While senior executives are being appointed by the president, which has to be approved by the US Senate also, TBMM does not have the authority to approve the council's senior managers appointed by the President in Turkey. In both countries, a person can not take part in both the executive and legislative branches at the same time.

The judicial organ in the United States are combined of the federal courts and high-court of justice, in Turkey it consists of independent and objective courts. There are 9 members of the Federal Supreme Court in the U.S. and their term of office is lifelong. In Turkey, the Constitutional Court, the highest court has 15 members with term of office for 12 years.

One of the most important differences between the two countries is about budget law. In the USA, Congress has the authority to cut or not approve the budget. The president has to wait for the budget to be accepted in this process. In Turkey, the parliament can not do increasing revenues and reducing expenditures actions. Unlike the United States, it is considered provisional budget in Turkey. When the temporary budget is not accepted, the budget of the previous year is applied.

Good functioning of the control and balance mechanisms between the legislative and executive organs is an essential issue for the political system to be successful. The fact that the USA is in a federal structure, its two-party system, its political culture away from polarization and the dual-chamber structure of the parliament

contribute greatly to the healthy functioning of balance and control mechanisms in the political system. In Turkey, although based on a rigid separation of legislative and executive power in the relationship between the forces through a number of mechanisms it is either checking each other. The Turkish Grand National Assembly can supervise the executive organ through mechanisms such as parliamentary research, plenary sessions and written questions. Presidential elections with parliamentary elections in Turkey are scheduled on the same day. Both the legislature and the executive body can decide to renew the elections. The president has the power to dissolve the parliament, but when he dissolves, he is also dismissed himself. There is a dissolution and dismissal mechanism between the executive and legislative organs. In the USA, there is no termination and dismissal institution.

The main purpose of this study is to put forward the similarities and differences between the presidential systems in Turkey and US by comparing them. Historical and descriptive research methods were used in the research. The qualitative and quantitative information processing method used in social sciences is used as information processing tool.

Keywords: Political Science, Presidential system, US, Turkey, Presidential Government System

Öz: Başkanlık sistemi kuvvetlerin sert ayırımına dayanan demokratik bir hükümet rejimidir. Uygulamaları açısından temel özelliği yürütme gücünün monist bir yapıda devlet başkanının elinde olması ve halkın güvenine dayanmasıdır. Başkanlık sisteminin en bilinen örneği Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan sistem olmakla birlikte, sistemin uygulama farklılıkları ile birlikte incelenmesi daha iyi anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla, ABD'de ve Türkiye'de başkanlık sisteminin mukayeseli ele alındığı bu çalışmada, başkanlık sistemi uygulama farklılıkları üzerinden değerlendirilmiştir. ABD Anayasasının öngördüğü bir sistem olan başkanlık sistemi doktrin haline getirilerek uygulamaya koyulmuş, daha sonra ise dünyanın birçok farklı bölge ve ülkesinde uygulama şansı bulmuştur. Türkiye'de 2017 yılında yapılan değişiklikle Türk tipi parlamenter sistemin ortaya çıkardığı siyasi krizleri aşmak için Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmiştir. Türkiye'de benimsenen yeni sistem ABD başkanlık sisteminden bazı noktalarda farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar Türkiye'ye özgü sosyal, siyasal ve kültürel özelliklerden kaynaklanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi rasyonelleşmiş bir hükümet sistemi arayışından ortaya çıkmış olup anayasal organların seçimleri, yürütme organının görevleri ve yargılanma usulleri, bütçe kanununun onaylanması ve Cumhurbaşkanının kararnameleleri gibi konularda yeni bir anayasa tasarımı ortaya koyarak kendine has bir sistem öngörmüştür. Tarihsel ve betimsel bir metodolojinin kullanıldığı bu çalışmanın temel amacı; ABD ve Türkiye'de uygulanan başkanlık sistemlerinin karşılaştırılmasını yaparak benzeyen ve farklılık arz eden yönlerini ortaya koymaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Bilimi, Başkanlık Sistemi, ABD, Türkiye, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

Giriş

Başkanlık sistemi kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanan demokratik hükümet sistemlerinden biridir. Bağımsızlık savaşının kazanılması neticesinde 1787'de yapılan ABD Anayasası ile uygulamaya geçirilen sistemin temel özelliği, yürütme gücünün başkanın elinde olması ve başkanın halk tarafından seçilmesi sonucu yürütme erkinin halkın gücüne dayanmasıdır. Bu sistemde yürütme ve yasama organları kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmakla birlikte organların tam bağımsızlıkları söz konusu değildir. Yürütme yasama organı tarafından, yasama organı ise yürütme tarafından feshedilemez.

Başkanlık sisteminin hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. İstikrarlı yönetimlerin oluşmasını sağlaması hem yürütmenin hem de parlamentonun halk tarafından seçilmesi ile halkın hesap sorma imkanının bulunması, parlamentonun yürütmenin baskısı altında kalmadan daha bağımsız kararlar vermesini sağlaması sistemin avantajları olarak sıralanabilir. Sistemin katı olması, her iki organın da halk tarafından seçilmesinden ötürü çifte meşruiyet problemi, kutuplaşmaya yol açması ve kazananın her şeyi elde ettiği kaybedenin ise her şeyi kaybettiği dolayısıyla "sıfır toplamlı bir oyun" olması sistemin dezavantajlarıdır.

ABD’de anayasayı hazırlayan kurucu babalar birtakım faktörlerin etkisinde kalarak tartışmalar yaşamıştır. ABD’nin kurucu babalarından biri olan ve aynı zamanda ülkenin dördüncü başkanı James Madison güçler ayrılığını, federalizmi ve çift kamaralı bir meclisin olması gerektiğini savunmuştur. Yaşanan tartışmaların neticesinde ABD’de bugünkü siyasi sistemin temelleri atılmıştır. ABD’de “checks and balances” (fren ve denge sistemi) ile yürütme ve yasama organlarına birbirlerini denetlemelerine ve kontrol etmelerine imkân tanıyan yetkiler verilmiştir. Başkanlık sisteminin anavatanının ABD olmasından ötürü sisteme özgü temel nitelikler bu ülkede ortaya çıkmış, diğer ülkeler ise sistem üzerinde bazı değişiklikler yaparak kendi ülkelerine uyarılama yoluna gitmiştir.

Türkiye’de siyasi sistem günümüze kadar birçok kez değişim ve dönüşüme uğrayarak şekillenmiştir. Türk siyasi sisteminde hükümet krizleri neticesinde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar birçok kez yeni hükümet arayışları içerisine girilmesine neden olmuştur. Türkiye’deki parlamenter sistem özellikle 2000’li yıllardan sonra oldukça sorgulanmaya başlamıştır. 2012 yılından sonra Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmeye başlaması ile sistem uygulamada yarı-başkanlık sistemine dönüşmüştür. 2017 yılında ise kabul edilen anayasa değişikliği ile beraber Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiştir. Yeni sistem siyasi alanda istikrarı sağlayabilmek adına rasyonelleşmiş bir hükümet sistemi arayışının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde temelde ABD’deki başkanlık sistemi model olarak alınmış ancak Türkiye’nin kendine özgü nitelikleri dikkate alınarak bazı değişiklikler ve yeniliklere gidilerek farklı bir model kurgulanarak uygulamaya koyulmuştur.

Tarihsel ve betimsel bir metodoloji kullanılarak hazırlanan bu çalışmanın temel amacı ABD ve Türkiye’deki başkanlık sisteminin karşılaştırmalı bir analizinin yapılmasıdır. Çalışmada ilk olarak kavramsal ve kuramsal çerçevede başkanlık sisteminin tarihsel arka planı, temel özellikleri ve avantajları ile dezavantajları ele alınmıştır. Sonraki bölümde ABD’nin başkanlık sistemi incelenerek siyasi sisteminin tarihi ve siyasi arka planı, anayasal organları, sistemin denetim ve denge mekanizmaları ile ABD başkanlık sistemini başarılı kılan etkenler ele alınmıştır. Dördüncü bölümde Türkiye’deki Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi incelenerek, Türk siyasi sisteminin tarihsel arka planı ve benimsenen hükümet sistemleri değerlendirildikten sonra Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme, yasama ve yargı organları ele alınarak incelenmiştir. ABD ve Türkiye’deki başkanlık sisteminin karşılaştırılmasının yapıldığı son bölümde ise iki ülkenin genel olarak siyasi rejimleri, anayasal organları ile denetim ve denge mekanizmalarının karşılaştırılması yapılmıştır.

1. Başkanlık Sistemi

Başkanlık sistemi halk tarafından belirli bir süre için seçilen yürütmenin başı olan başkanın aynı zamanda devleti de temsil ettiği hükümet sistemidir (Linz, 1926: 52). Başkanlık sisteminin temel özelliği yürütme gücünün devlet başkanının elinde toplanması ve yürütmenin halkın güvenine dayanmasıdır (Lijpart, 1999: 117). Montesquieu ile ilişkilendirilen kuvvetler ayrılığı ilkesinin katı uygulamasına dayanmaktadır (Heywood, 2019: 462). Başkanlık sisteminde erklerin tam bağımsızlığı söz konusu olup yasama ve yürütme organları kesin çizgilerle birbirinden ayrılmıştır.

1787’de ABD anayasasının öngördüğü bir hükümet sistemi olan başkanlık sistemi, parlamenter sistem gibi önce uygulanıp daha sonra teoriye dökülen bir model olmayıp uzun müzakereler sonucunda doktrin haline getirilerek uygulanmaya başlamıştır (Kuzu, 1996: 13). Dolayısıyla başkanlık sisteminin 18. Yüzyılda ABD’de insan aklının eseri bir sistem olduğu söylenebilir (Fendoğlu, 2012: 42). Başkanlık sisteminin incelendiği bu bölümde başkanlık sisteminin tarihsel arka planı, temel özellikleri, avantajları ve dezavantajları ile başkanlık sistemini etkileyen unsurlar ele alınacaktır.

1.1. Başkanlık Sisteminin Tarihsel Arka Planı

Başkanlık sistemi teorik olarak kuvvetler ayrılığının pratikte uygulanmasının ikinci örneğini teşkil etmektedir. 200 yılı aşkın bir tarihsel geçmişe sahip olan başkanlık sistemi demokratik yönetim sistemleri arasında en eski sistemlerden biri olarak kabul görmektedir (Arslan, 2015: 160). Amerika'da 17. Yüzyılda başlayan İngiltere'nin katı sömürge politikaları ilerleyen süreçte silahlı çatışmaların yaşanacağı sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 18. yüzyılda Amerika'da İngiltere'nin kolonilerinin sayısı 13 olmuş ve koloniler üzerinde vergiler artırılarak baskı uygulanmaya devam edilmiştir. Baskıların devam etmesi üzerine koloniler örgütlenerek gösteriler düzenlemeye başlamıştır. 1770 yılında tarihe "Boston Katliamı" olarak geçecek olayda İngilizler göstericilerin üzerine ateş açınca çatışmalar yaşanmıştır. Boston Katliamından sonra bağımsızlık mücadelesine girişen koloniler 1775-1783 yılları arasında İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşı vermiştir (Gözübüyük, 2004: 37-38). 1776 yılında 13 koloni tarafından "bağımsızlık bildirgesi" imzalanmış ve bir konfederasyon idaresi kurulmuştur. Konfederasyon maddeleri uyarınca eyaletler arasında ittifak kurulmuş ve kongre oluşturulmuştur (Kuzu, 1996: 14). Fakat kurulan kongre bir yürütme organı ile mahkemelerden yoksundur. 13 eyaletin oluşturduğu bir meclisten başka niteliği olmayıp ülkeyi yönetebilecek güce sahip değildir. Bu durumun üstesinden gelebilmek için George Washington ve Alexander Hamilton gibi liderler ulusal bir hükümetin kurulması gerektiğini belirtmiştir. 25 Mayıs 1787'de Philadelphia'da anayasa konvansiyonu toplanmış ve 17 Eylül'de ABD Anayasası imzalanmıştır (U.S. Department of State, 2004).

ABD'nin kurucu babaları anayasayı hazırlamak için bir araya geldiğinde bazı motivasyonların etkisinde kalmıştır. Bağımsızlık savaşında bir krallığa karşı mücadele ettikleri için krallık yerine bir cumhuriyetin kurulmasını istememişlerdir. Fakat yüzyıllardır alışlagelen krallığın reddi onları nasıl bir sistem kurulması gerektiği konusunda tartışmaya sürüklemiştir (Yayla, 2017: 280). Thomas Jefferson federe devletlerin haklarını savunurken, James Madison federal yapıyı savunmuştur. Jefferson ile Madison arasında yaşanan tartışmalar ve uzlaşılan düşünceler ABD başkanlık sisteminin temellerini oluşturmuştur (Gül vd., 2017: 106). Virginia temsilcisi olan James Madison anayasanın hazırlanmasına verdiği katkılardan dolayı "Anayasanın babası" unvanını almıştır (U.S. Department of State, 2004).

Kurucu babalar olarak nitelendirilen kişiler İngiliz monarşisinin mantosunun giyilmesi korkusundan çok güçlü bir yürütme organının ortaya çıkmasını önlemeye çalışmışlardır (Heywood, 2019: 462). Bu sebeple dünyadaki en eski ve ilk yazılı anayasa olma özelliği taşıyan ABD anayasası kaleme alınırken kurucu babalar, kuvvetler arasında dengeleri sağlayabilecek bir sistem oluşturmaya çalışmışlardır (Teziç, 2013: 367). Duverger'e göre ise (1994: 78) anayasayı hazırlayan kurucu babaların aslında yeni bir sistem yaratma gibi bir amaçları yoktur. Bağımsızlık mücadelesini İngilizlere karşı verdikleri için sistemi değiştirerek benimseme yoluna gitmişlerdir. Bu açıdan ABD'de ortaya çıkan başkanlık sisteminin bilinçli bir şekilde oluşturulduğu söylenemez. Uygulaması yapılmadığı için sonucu kestirilemeyen bir sistemi denemekten çekinmeyen ABD kurucu babaları bu sayede Avrupa'dan farklı ve kendine has bir sistemi ortaya çıkarmıştır (Bezci, 2005: 78).

1.2. Başkanlık Sisteminin Temel Özellikleri

Başkanlık sistemi kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan ve erklerin birbirlerini kontrol etmesine olanak tanıyan ancak yürütme organına üstünlük sağlayan temsili bir hükümet sistemidir (Kuzu, 1996: 14). Başkanlık sistemlerinde genel olarak idarenin tam kontrolünü elinde bulunduran, önemli anayasal yetkilerle donatılmış ve doğrudan halk tarafından seçilen devlet başkanı bulunmaktadır (Linz, 1926: 52).

Arend Lijphart başkanlık sisteminin iki temel özelliğini devlet başkanının halk tarafından seçilmesi ve başkanın yasama organının güvenine dayanmaması şeklinde belirtmiştir (Lijphart, 1999: 117). Sartori'ye göre (1994: 83-84) başkanlık sisteminin ilk belirleyici kriteri devlet başkanının

doğrudan veya benzer şekilde sabit bir süre için seçilmesidir. İkinci belirleyici kriter ise yürütmenin parlamentonun onayına tabi olmaması ve dolayısıyla da güvensizlik oyu ile düşürülebilmesidir. Üçüncü kriter ise devlet başkanının yürütmeyi yönetmesidir. Saf bir başkanlık sisteminde başkan ile kabine arasında ikili bir otorite söz konusu değildir. Yani yürütme erkinde parlamenter sistemde olduğu gibi çift başlılık yoktur. Sartori bu üç temel kriterin birlikte olması durumunda saf bir başkanlık sisteminin var olacağını ifade etmiştir. Nur Uluşahin ise başkanlık sisteminin üç temel özelliği olarak başkanın halk tarafından seçilmesi, yürütmenin belli bir dönem için seçilmesi ve yasama organının güvenine dayanması ve yürütmenin tek kişiden oluşması şeklinde belirtmiştir (Uluşahin, 1999: 30).

John Michael Carry'e göre (2005: 92) başkanlık sisteminde devlet başkanının göreve gelme ve görevde kalma şekli başkanlık sistemlerini parlamenter sistemden ayıran temel özelliktir. Parlamenter sistemde parlamento halk tarafından seçilir. Yürütme organı erken seçime gidebilir ve parlamentoyu feshedebilir. Başkanlık sisteminde ise hem parlamento hem de yürütmenin başı olan başkan ayrı seçimlerle iş başına gelir. Devlet başkanı parlamenter sistemde olduğu gibi parlamento feshedemez. Fred W. Riggs ise başkanlık sisteminde anayasal gücün yürütme ve yasama organı arasında paylaştırıldığını vurgulamıştır (Riggs, 1997: 257). Hukuki açıdan yasama ve yürütme erkinin eşitliği söz konusu olsa da siyasi olarak yürütme organının yasamadan daha üstün konumda olduğu söylenebilir.

Newton ve van Deth' göre (2014: 92) ise başkanlık sisteminin başlıca dört niteliği bulunmaktadır:

- Devlet ve hükümet başkanı birdir. Devlet başkanı hem devletin sembolik görevlerini yerine getirir hem de parlamenter sistemde başbakan gibi hükümete başkanlık eder.
- Devlet başkanları hem kendilerine danışmanlık yapması hem de temel bürokrasiyi çalıştırması için kabine atar.
- Devlet başkanları yasama sürecini başlatırlar. Fakat mevzuatın kanunlaştırılmasında yasamaya karşı bağımlıdır.
- Devlet başkanları sabit bir sürece için doğrudan seçilirler. İstisnai durumlar dışında görevden alınamazlar.

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları arasında sert bir ayırım söz konusudur. Yasama organı devlet başkanının görevine son veremez. Devlet başkanı da yasama organını feshedemez (Gözler, 2010: 574). Devlet başkanı kamusal işlere dair genel bir sorumluluğa sahiptir. Devlet başkanları tarafından atanan bakanlar ve kabine üyeleri yasama organına karşı sorumlu olmayıp doğrudan başkana hesap vermekle yükümlüdür. Başkan ve kabine üyeleri yasama organının üyeleri olamaz (Newton ve van Deth: 2014: 92).

Başkanlık sistemlerinde devlet başkanları genellikle aşağıdaki görev ve yetkilere sahiptir (Bulmer, 2017: 4);

- Yasa teklif etme ve sunma hakkı
- Bütçeyi hazırlamak ve teklif etmek
- Yasama organının gündemini takip etme
- Kanun hükmünde kararname çıkarma hakkı
- Referanduma gitme hakkı

Başkanlık sisteminde başkanın hem devletin sembolik başkanı hem de siyasi bir kişiliğe sahip olarak yürütme organının başkanı olması oldukça güçlü kılan bir faktördür. Olağanüstü hal ilan etme yetkisine sahip olması, üst düzey yöneticileri ataması başkanın yetki alanının oldukça geniş olduğunu göstermektedir (Alkan, 2013: 38).

Kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organlarının göreve gelişinde ve görev sırasında bağımsızlık ilkesi geçerlidir. Yasama ve yürütme organları arasında koordinasyonun sağlanması ve organlar arasında birbirlerini kısmi ölçüde de olsa kontrol edecek bir mekanizmanın gerekliliği ortaya çıkmıştır. Amerikan geleneğinde bu mekanizmaya “checks and balances” (fren ve denge sistemi) adı verilmiştir (Tunçkaşık, 2015: 4). Yasama ve yürütme organlarının dengelenmesi amacını taşıyan kontrol mekanizması ile yürütme ve yasama erklerine birbirlerini kontrol edebilecekleri bazı yetkiler verilmiştir. Genel olarak bu yetkiler ise şu şekildedir:

- *Atamalar*: Devlet başkanı üst düzey devlet yöneticilerini atar. Fakat atamaların önemli bir kısmı senatonun onayına tabidir. Bu yüzden devlet başkanı senatonun görüşünü dikkate almak durumundadır (Erdoğan, 2007: 18).
- *Bütçe*: Başkanın hazırladığı bütçe kongrenin onayına tabidir. Kongre bütçeyi kısma veya onaylamama hakkına sahiptir (Çam, 2000: 109).
- *Uluslararası Anlaşmalar*: Uluslararası anlaşmaları yapma yetkisi devlet başkanına aittir. Fakat senatonun üçte ikisi tarafından onaylanmak zorundadır (Erdoğan, 2007: 18).
- *Impeachment (Suçlandırma)*: Devlet başkanının görevden düşmesini sağlayan mekanizmaya impeachment adı verilir. Başkan ancak anayasada belirtilen vatana ihanet ve rüşvet gibi suçlardan dolayı yargılanabilir. Başkan suçlama yetkisi Temsilciler Meclisi'ne ait olup en az üçte bir oyu gereklidir. Yargılama yetkisi ise Federal Yüksek Mahkeme başkanı başkanlığında Senatoya aittir. Senato tarafından üçte iki çoğunluğun sağlanması gerekmektedir (Kuzu, 1996: 19).
- *Veto hakkı*: Kongrenin onayladığı kanunları başkanın veto etme hakkı vardır. Veto başkanın kongreye karşı kullanabileceği önemli yetkilerden biridir. Başkan tarafından veto edilen bir kanunun tekrar onaylanabilmesi için kongrenin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edilmesi gerekir (Erdoğan, 2007: 18).

Başkanlık sisteminin en bilinen örneği ABD'dir. ABD başkanlık sisteminin anavatanı olarak nitelendirilmektedir. Başkanlık sistemi ABD'de doğduğu için sisteme özgü kurumlar ve nitelikler bu ülkede oluşmuş, diğer ülkeler ise birtakım değişiklikler yaparak sistemi uygulamışlardır. Devlet başkanının halk tarafından seçilmesi ve görevine parlamento tarafından son verilememesi diğer ülkeler için de geçerli bir ilke olmuştur (Tunçkaşık, 2015: 3). ABD dışında Brezilya, Meksika, Arjantin, Şili, Peru, Kolombiya ve Filipinler gibi ülkelerde başkanlık sistemi uygulanmaktadır (Gözler, 2010: 570). Dünyada politik, tarihi ve sosyolojik açıdan birbirinden farklı başkanlık sistemi ile yönetilen ülkeler vardır. Latin Amerika ülkeleri genel olarak başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Latin Amerika ülkelerinde uygulanan başkanlık sistemi genel olarak yürütmenin oldukça güçlü bir pozisyonda olmasından ötürü diktatörlüğe doğru kayan bir çizgide yol almaktadır (Gözübüyük, 2004: 37). Dünyadaki birçok başkanlık sisteminin başarısız olduğu doğrudur. Fakat bu başarısızlığın önemli bir bölümü Latin Amerika ülkeleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla istikrarsız demokrasiler başkanlık sisteminin temel özelliklerinden ziyade başarısız bir sisteme sahip olan bu ülkelerin otoritercilik tarihi ve parti sistemleri ile alakalı bir durumdur (Newton ve Van Deth, 2014: 101-103).

1.3. Avantajları ve Dezavantajları

Siyasal sistemlerin temel amacı siyasal istikrarı sağlamaya çalışmaktadır. Diğer hükümet rejimlerinde olduğu gibi başkanlık sisteminin de avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Başkanlık

sisteminin kuvvetler arasındaki ilişkilerin katı bir ayırımına dayanıyor olması ve yürütmenin katı görev süresi hem başkanlık sistemini savunanların hem de eleştirenlerin temel odak noktası olmuştur.

Başkanlık sistemi ile yönetilen Latin Amerika ülkelerinde 1960-1980 yılları arasında demokrasilerinin çöküşü, başkanlık sisteminin demokrasinin istikrarını engelleyici nitelikler taşıdığı iddiasıyla eleştirilmesine neden olmuştur (Carey, 2005: 94). Cheibub' a göre (2007: 2) ise başkanlık sisteminin çökme nedeni sistemsal bir sıkıntıdan kaynaklanmamakta, demokrasilerin çöküşü ülkelerin sahip olduğu iç yapısal özelliklerden kaynaklanmaktadır. Sartori'ye göre Latin Amerika ülkelerinde başkanlık sisteminin zorlukları ekonomik durgunluk, eşitsizlikler ve sosyo-kültürel mirasla yakından ilişkilidir (Sartori, 1994: 92). Başkanlık sisteminin savunucuları parlamenter sistemin miladını doldurduğunu iddia etmişlerdir. Parlamenter sistemi eleştirenler güçler ayrılığı ilkesinin uygulanmasını zorlaştırdığını savunmuşlardır. Bununla birlikte parlamenter sistemler kendi içerisinden çıkarmış oldukları hükümeti yeterince denetleyemedikleri için eleştirilmiştir. Bu durum ise hükümetlerin parlamentoları ele geçirmesine ve siyasal istikrarın sağlanmamasına neden olduğu şeklinde bir kanı uyandırmıştır (Fendoğlu, 2012: 48). Ayrıca parlamenter sistemler hükümetin kurulamaması durumunda yönetim ve dolayısıyla otorite boşluğuna sebep olduğu için eleştirilmektedir (Beceren ve Kalağan, 2007: 168).

Başkanlık sisteminin destekleyicileri bu sistemin yürütmeyi daha istikrarlı hale getirdiğini savunmaktadırlar (Horowitz, 1995: 46). Amerikan güçler ayrımını destekleyen bir argüman Alman parlamenter sistemden başkanlık sisteminin daha fazla istikrar sağlamasıdır (Calabresi, 2001: 59). Yürütmenin seçildikten sonra parlamento tarafından görevine son verilememesi sistemin istikrar açısından olumlu işlediğini göstermektedir. Bezci'ye göre (2005: 90) başkanlık sistemi kazananın her şeyi elde ettiği bir sistem olsa da toplumsal farklılar göz önüne alındığında odayaşmacı demokrasi kadar başarılı olabileceği söylenebilir.

Sartori'ye göre başkanlık sistemi derin bölünme ve parçalanma yaşamış partilerin bulunduğu ülkelerde iyi bir performans göstermez (Sartori, 1994: 97). Başkanlık sistemi çok partili sistemlerle genellikle bağdaşmamaktadır. Başkanlık rejimi ile yönetilip, çok partili sisteme sahip demokrasisini ayakta tutmayı başaran ülkelerin sayısı pek fazla değildir (Mainwaring, 1993: 212).

Başkanlık sisteminin avantajları genel olarak şu şekildedir:

- Başkanlık sistemi istikrarlı yönetimlerin ortaya çıkmasını sağlar. Parlamenter sistemlerde olan ileriye görememe ve belirsizlik problemi söz konusu değildir. Dolayısıyla demokrasinin yerleşmesine katkı sağlar (Yazıcı, 2011: 52).
- Başkanlık sisteminde halkın yönetime hesap sorma imkânı daha fazladır. Seçmenler olası hükümeti önceden görerek oy verir (Beceren ve Kalağan, 2007: 167). Yürütme erkinin doğrudan halk tarafından seçilmesi ona ciddi bir meşruiyet sağlar ve bu durum da demokrasiye işaret eder (Tunçkaşık, 2015: 6).
- Yasama organı hükümetin baskısı altında olmadan yasalar üzerinde daha bağımsız kararlar verebilir (Beceren ve Kalağan, 2007: 167).
- Güçler ayrılığı bireysel özgürlüklerin garanti altına alınmasına olanak sağlar (Heywood, 2019: 463).

Başkanlık sisteminin dezavantajları ise şu şekilde sıralanabilir:

- Başkanlık sistemleri katıdır. Yürütme ve yasama erkleri birbirlerinin görev süresine müdahale edemez. Yürütme erki güvensizlik oyu ile düşürülemez ve dolayısıyla görev süresi sabittir (Linz, 1990: 54).

- Başkanlık sistemi yürütme ve yasama organlarını mücadeleye davet ederek sistemin verimsiz ve hantallaşmasına yol açabilir (Heywood, 2019: 463).
- Başkanlık sisteminde hem yürütme erki hem de yasama erki halk tarafından seçildiği için bu iki organ arasında çifte meşruiyete yol açabilir. Yürütme ve yasama erki arasındaki çatışma sistemin tıkanmasına neden olabilir (Linz, 1990: 53).
- Kutuplaşmanın artmasına neden olur (Becerem ve Kalağan, 2017: 168).
- Başkanlık sistemi kazananın her şeyi aldığı, kaybedeninse her şeyi kaybettiği bir sistem olup dolayısıyla “sıfır toplamı” bir oyundur (Linz, 1990: 56).

2. ABD Başkanlık Sistemi

ABD siyasal sisteminin ele alınacağı bu bölümde tarihi ve siyasi arka plan, anayasal organlar, başkanlık sisteminin denge ve denetim mekanizmaları ile ABD başkanlık sistemini başarılı kılan etkenler incelenmiştir.

2.1. Tarihi ve Siyasi Arka Plan

18. yüzyılda Amerika'daki İngiliz kolonilerinin sayısı 13 olmuştur. Amerika'daki koloniler siyasi olarak İngiltere'ye bağımlı olup kral tarafından atanan valiler tarafından yönetilmiştir (Adams, 1943: 49). İngiltere ile Fransa arasında 1756-1763 yılları arasında 7 yıl savaşları olarak adlandırılan savaşın maddi yükü, İngiltere'nin Amerika'daki 13 koloni üzerinde vergileri artırmasına yol açmıştır. İngiltere'nin vergileri artırması kolonilerin arasında dayanışmanın artmasına ve bağımsızlık fikrinin güçlenmesine neden olmuştur (Armaoğlu, 2006: 26). Amerika'da İngiltere kralı tarafından uygulanan aşırı vergilerden kaynaklanan mağduriyetlerin giderilmesi için 1774 yılında Philadelphia'da “Birinci Kıta Kongresi” toplanmıştır. 1775 yılında ise yaşanan silahlı çatışmalar sonrası verilen mücadele bağımsızlık savaşına dönüşmüştür. Savaş başladıktan sonra ise 1777-1781 yılları arasında “İkinci Kıta Kongresi” toplanmıştır (U.S. Department of State, 2009). Kongrede bağımsızlık öne çıkarılarak ordu kurulması planlanmıştır. Kurulan ordunun ise başına George Washington getirilmiştir (Göze, 2011: 512). 1776 yılında 13 koloni tarafından Thomas Jefferson'ın hazırladığı “Bağımsızlık Bildirgesi” yayınlanmış, 1777'de ise kendi aralarında birleşerek bir konfederasyona dönüşmüş böylelikle Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur (Kuzu, 1996: 14). Amerikalılar 1775-1783 yılları arasında İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık savaşını kazanmışlardır. Bağımsızlık Bildirgesi'nde insanların doğuştan bazı haklara sahip olduğu ve devletin bu hakları teminat altına alması gerektiği, yöneticilerin meşruiyetini yönetilenlerden aldığı belirtilmiştir (Armaoğlu, 2006: 28). Bu açıdan siyasi tarihi için oldukça önemli bir belge olarak kabul edilmektedir. 25 Mayıs 1787'de Philadelphia'da anayasa konvansiyonu toplanmış, 17 Eylül 1787'de ABD anayasası kabul edilmiştir (U.S. Department of State, 2004).

4 Mart 1789'da yeni hükümet kurulmuş, George Washington oybirliği ile başkan seçilmiştir. Thomas Jefferson ve Alexander Hamilton gibi isimler ise dışişleri bakanlığına getirilmiştir. Kurucu mecliste federaller ile antifederaller arasında büyük tartışmalar yaşanmıştır. Federe devletlerin hakkını savunan Jefferson ile federal yapıyı savunan Madison arasında yaşanan tartışma Amerikan tarihinde büyük izler bırakmıştır (ABD Ankara Büyükelçiliği, 2020). Roger Sherman tarafından sunulan teklif ile Amerika'da eyaletler arasında uzlaşa sağlanmış ve bu durum “Büyük Uzlaşa” (Great Compromise) olarak tarihe geçmiştir. Roger Sherman Temsilciler Meclisinde nüfuza göre Senatoda ise her eyaletin eşit sayıda senatör bulundurması teklifinde bulunmuş ve kabul edilmiştir. Yüksek Mahkeme hâkimi Roger Sherman, Connecticut Anlaşmasının mimarı olarak tarihte yerini almıştır (State of Connecticut Judicial Services, 2017). Netice itibarıyla federal bir yapı ve iki kanattan oluşan bir meclis için uzlaşmaya varılmıştır.

1787'de kabul edilen ABD Anayasası Amerikan halkının hak ve özgürlüklerini tanımlamaktadır. Aynı zamanda hükümetin şeklini saptamaktadır. Yasama, yürütme ve yargı

organlarının yetkilerini ve pozisyonlarını belirlemiştir. Önsöz, 7 madde ve 27 yasa değişikliğinden oluşur. Anayasa yetkinin ulusal ve eyalet hükümetleri arasında bölünmesini öngören federal bir sistemi öngörmüştür. Tüm yetki anayasa ile yasama, yürütme ve yargı arasında paylaştırılmıştır. Yasama organı olan Kongre Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki kamaralıdır. Anayasa ile başkanlık hükümet sistemi öngörülmüş olup yürütme organının başında Devlet Başkanı bulunmaktadır. Yargı organını Yüksek Mahkeme oluşturur ve anayasayı yorumlamada nihai yetki onundur (U.S. Department of State, 2004; Arnold, 2004: 4).

2.2. Anayasal Organlar

ABD’de anayasada düzenlenmiş üç temel organ bulunmaktadır. Yasama organı Temsilciler Meclisi ve Senatodan oluşan Kongredir. Yürütme organı başkan ve başkan yardımcılardan oluşmaktadır. Yargı organı ise yüksek mahkeme ve diğer mahkemelerden oluşur. ABD anayasasının en temel özelliklerinden biri gücü yürütme, yasama ve yargı erkleri arasında dağıtarak bir kontrol ve denge sistemi kurmasıdır. Örnek olarak yüksek mahkeme yargıçları devlet başkanı tarafından atanmakta ancak senatonun onayına tabi tutulmaktadır. Bu durum güç bakımından hiçbir organın diğerine karşı üstünlük elde edememesi amacını taşımaktadır (Arnold, 2004: 4). ABD başkanlık sisteminde anayasal organlar birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Fakat bu durum erkler arasında mutlak bir kopukluk olduğu anlamına gelmemektedir. Anayasal güçler arasında işbirliği ve hatta belirli ölçüde karşılıklı bağımlılık olduğu söylenebilir (Yaman, 2014: 90). ABD başkanlık sisteminde erkler birbirini kontrol eder fakat yürütme organına üstünlük tanınmıştır (Fendoğlu, 2012: 42).

2.2.1. Yasama Organı: Kongre

Anayasanın 1.maddesine göre yasama organı çift kamaralı bir yapıya sahip olan kongredir. Kongre Temsilciler Meclisi ve Senatodan oluşmaktadır. Madison’a göre cumhuriyet rejimlerinde yasama organları baskın olduğu için bu probleme çözüm üretebilmek adına eylem kapasiteleri ve seçim usulleri belirlenerek yasama erki iki farklı dala ayrılmıştır (Cavalli, 2013: 146).

ABD yasama organında üst meclis olan Senato, her eyaletin ikişer temsilcisinden oluşmakta olup toplamda 100 üyeye sahiptir. 1913 yılında yapılan 17. değişiklikle birlikte senatörler halk tarafından doğrudan seçilmeye başlamıştır. Anayasanın 1.maddesinin 2. bölümüne göre senatör olabilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak ve en az 9 yıldır ABD vatandaşı olmak gereklidir (Constitution of the United States, <https://constitutioncenter.org/>). Anayasaya göre ABD Başkan yardımcısının Senato Başkanı olacağı hükme bağlanmış olup sadece beraberlik durumunda oy kullanma hakkına sahiptir. Başkan yardımcısının görevinin yoğun olması sebebiyle yokluğunda senato kendine ayrı bir başkan (president pro tempore) seçmektedir. Geçici başkanlık olarak nitelendirilen bu makam semboliktir. Senato üyeleri 6 yıl için seçilmekte olup her iki yılda bir üyelerin üçte biri yenilenmektedir. Bu durumun amacı Senatoda her dönem deneyimli senatörlerin bulunmasını sağlamaktır. Senatoda 16 daimî olmak üzere toplamda 68 alt komite bulunmaktadır (Arnold, 2004: 12).

Senatonun kendine has yetkileri şunlardır (Arnold, 2004: 12):

- Devlet Başkanı tarafından müzakere edilen uluslararası anlaşmaları onaylar veya reddeder.
- Devlet başkanının yaptığı üst düzey atamaları onaylar veya reddeder (Küçük, 2017: 164).
- Yüksek mahkeme üyesinin veya başkanının görevlendirilmesi durumunda duruşmayı jüri olarak yönetir.
- Devlet başkanının yargılanması Federal Yüksek Mahkeme Baş Hâkimi başkanlığında senato tarafından yapılır (Küçük, 2017: 165).

Alt meclis olan Temsilciler Meclisinde ise üye sayısı eyaletlerin nüfus oranına göre belirlenmektedir. Bu yüzden anayasada üye sayısı belirlenmemiştir. Anayasada başlangıçta her 30 bin kişi için bir temsilci seçilmesi ve her on yılda bir nüfus sayımı yapılması öngörülmüştür. Fakat günümüzde ABD'nin 332 milyonluk nüfusu baz alındığında Temsilciler Meclisindeki üye sayısı yaklaşık olarak 11 bin dolaylarında olması gerekmektedir. Bu durum mümkün olmadığı için 30 bin kuralı kaldırılmış ve üye sayısı 435 ile sabitlenmiştir. Temsilciler Meclisinde üye seçilebilmek için en az 25 yaşında olmak ve 7 yıldır ABD vatandaşı olmak gereklidir (Constitution of the United States, <https://constitutioncenter.org/>; CIA, 2020, <https://www.cia.gov/>). Üyeler iki yıllık görev için seçilirler. Temsilciler Meclisindeki boş sandalyeler için seçimler sadece özel ya da genel bir seçimle yapılır (Arnold, 2004: 12). Her federe devlet meclise yollayacağı üye sayısı kadar seçim bölgelerine bölünmektedir. Oluşturulan seçim bölgesinde çoğunluğu elde eden aday temsilci seçilir. Meclis Başkanı meclis üyeleri tarafından seçilir. Temsilciler Meclisi başkanına "speaker" adı verilmektedir. Anayasanın hazırlandığı dönemde siyasi partiler olmadığı için başkanın çoğunluk partisinden olacağına dair bir hüküm söz konusu değildir. Fakat uygulamada çoğunluğu elde eden parti lideri meclis başkanı olmaktadır. ABD siyasal hayatında önemli bir yeri olan Speaker bu sebeple tarafsız değildir. Meclis başkanı meclisin gündemini belirler ve idari görevlilerin atamasını yapar. Meclis, toplantılarını üye çoğunluğuna göre gerçekleştirmektedir (Gidersoy, 2017: 506; Koçak, 2015: 37). Türkçede komisyon (commissions) ve komite (committee) bazı durumlarda eş anlamlı kabul edilip birbirlerinin yerinde kullanılıyor olsalar da Temsilciler Meclisinde komite ve komisyon farklı yapılardır. Komisyonlar genellikle araştırma ve danışma faaliyetleri için geçici olarak kurulmaktadır. Temsilciler Meclisinin 20 daimî komitesi bulunmaktadır (United States House of Representatives, 2020). Türkiye'de mecliste komisyon olarak isimlendirilen yapı ABD'de komiteye karşılık gelmektedir.

Temsilciler Meclisinin yetkileri şunlardır:

- Devlet başkanlığı seçimlerinde hiçbir aday oyların çoğunluğunu elde edemezse devlet başkanı seçme yetkisine sahiptir. Böyle durumlarda her eyalet temsilcisinin bir oy hakkı bulunmaktadır (Arnold, 2004: 12).
- Devlet başkanını ve yüksek mahkeme üyelerini suçlama yetkisine sahiptir (impeachment) (Arnold, 2004: 12).
- Mali konularda kanun tasarısı verme yetkisine sadece meclis sahiptir (U.S. Constitution m.1/7).

ABD Anayasasının 1. Maddesinin 8.bölümüne göre yasama organı olan Kongrenin görevleri şu şekildedir (Constitution of the United States, <https://constitutioncenter.org/>):

- *Birleşik Devletler adına borç almak*
- *Yabancı ülkelerle ve birçok eyalet arasında ve Kızılderili kabileler ile ticareti düzenlemek*
- *Madeni para basmak ve bunun değeri ile birlikte, yabancı paraların değerini düzenlemek, ağırlık ve ölçü standartlarını saptamak*
- *Birleşik Devletler'in tahvillerini ve kullanılan madeni parasını taklit edenlerin cezalandırılmasını sağlamak*
- *Postane ve posta yolları kurmak*
- *Yazarlara ve mucitlere, sınırlı bir süre için yazıları ve buluşları üzerinde münhasıran hak tanıyarak, bilim ve yararlı sanatların gelişmesini teşvik etmek*
- *Yüksek Mahkemeden daha küçük mahkemeler oluşturmak*

- *Korsanlığı ve açık denizlerde işlenen ağır suçları ve devletler hukukuna aykırı hareketleri tanımlamak ve bunları cezalandırmak*
- *Savaş ilan etmek, silahlı gemi kullanma ve karşılıklı bulunma konularında yetki mektupları vermek ve karada ve sularda ele geçirilenler ile ilgili kuralları koymak*
- *Ordular teşkil etmek ve bunları beslemek; ancak bu kullanım için yapılacak para tahsisi iki yıldan daha uzun bir süre için geçerli olmayacaktır*
- *Bir deniz gücü kurup bunu sürdürmek*
- *Kara ve deniz kuvvetlerinin idare ve nizamı için yönetmelikler yapmak*

2.2.2. Yürütme Organı

ABD Başkanlık sisteminde yürütme organının başı devlet başkanıdır. ABD anayasasının 2. maddesi ile başkanın yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Ancak ABD başkanlık sistemi ile yürütülmesine karşın yürütmeyi düzenleyen 2. maddenin kongreye ilişkin 1. maddeye göre daha az yer tutması dikkat çekici bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Koçak, 2015: 45).

Anayasanın 2. maddesinin 1. bölümü başkanın seçimine ilişkin hükümler içermektedir. Buna göre ABD’de başkan olabilmek için ABD’de doğmak ve ABD vatandaşı olmak, 35 yaşını doldurmuş olmak ve 14 yıldır ABD’de ikamet ediyor olma şartı bulunmaktadır. 1951 yılındaki 22. değişiklikle birlikte iki dönem kuralı getirilmiştir (U.S. Constitution, m. 2/1).

Başkanlık seçiminde öncelikle her federe devlet ön seçim ile delege seçmektedir. Başkanı seçecek delegeler (electoral college) seçmenler tarafından her 4 yılda bir Kasım ayının ilk Salı günü seçilir. Delegeler hangi aday için seçilmişse o adaya oy verme yükümlülüğündedir. Seçilen delegeler kendi eyaletlerinde toplanarak kendi eyaletlerinde ikamet etmeyen en az bir kişiyi seçmek suretiyle toplamda iki kişiyi gizli oy ile seçmektedir. Başkan seçilebilmek için Senato (100) ve Temsilciler Meclisi (435) üye sayısı ile başkent Washington’ı 3 delegesi olması nedeniyle toplamda 538 delegenin yarısından bir fazla olan 270 oy alınması gerekmektedir. Senato başkanı Kongre’nin huzurunda toplanan oyları sayar. En çok oyu alan adayın oy miktarı, bütün delegelerin sayısının çoğunluğunu oluşturması durumunda Başkan olmaya hak kazanır. Oy sayılarının eşit olması durumunda Temsilciler meclisi yaptığı gizli oylama ile başkanı seçmektedir. Çoğunluğun elde edilememesi durumunda ise en çok oy miktarına sahip olan 3 kişi arasından Temsilciler Meclisinin gerçekleştirdiği gizli oy sonucunda bir başkan seçilmektedir (U. S. Constitution, m. 2/1).

Devlet Başkanı 20 Ocak’ta Kongre önünde gerçekleştirilen törende Yüce Mahkeme Başkanı tarafından yaptırılan yemin ile göreve başlar ve 4 yıl boyunca görevde kalır. Anayasada yemin etmesi hükme bağlanmışken, Yüce Mahkeme başkanı önünde yemin etmesi anayasada yer almamakta olup bu durum gelenek halini almıştır.

ABD Anayasasına göre Başkanın görev ve yetkileri şunlardır (U.S. Constitution, m. 2/2-3):

- Başkan yürütmenin başı ve Birleşik Devletlerin başkomutanıdır
- Senatonun üçte ikisinin onayı ile anlaşma yapma yetkisine sahiptir
- Büyükelçiler, yüksek mahkeme yargıçları yasalar ile oluşturulan makamlara görevlendirilecek kişileri önerme ve Senatonun rızası ile atama yapma yetkisine sahiptir
- Birleşik Devletlere karşı işlenen suçları (görevi kötüye kullanma dışında) erteleme ve affetme yetkisine sahiptir
- Başkan yardımcısı koltuğunun boşalması durumunda Kongrenin onayını alarak başkan yardımcısı atayabilir (25.değişiklik, 1967)
- Olağanüstü durumlarda Kongreyi toplantıya çağırma yetkisi vardır.

- Yabancı devlet temsilcilerini ve büyükelçileri kabul eder.

Başkanın görevden uzaklaştırılması durumunda görev ve yetkileri başkan yardımcısına geçmektedir. Anayasaya göre başkan yardımcısı Başkan ile birlikte delegeler tarafından 4 yıl için seçilir. Başkandan sonra en fazla oyu alan aday başkan yardımcısı seçilir. Anayasaya göre Başkan yardımcısı Senatoya başkanlık eder. Sadece eşitliğin söz konusu olması durumunda oy kullanma hakkına sahiptir.

Kuzu'ya göre (1996:18) teamüller gereği başkan ve başkan yardımcısı farklı eğilimlerden olur. Başkan sol eğilimli ise başkan yardımcısı sağ eğilimlidir. Bu durumun nedeni ise seçmen çoğunluğunun kazanılmaya çalışılmasıdır. Başkan ve başkan yardımcısı vatana ihanet ve görevini kötüye kullanma suçlarından mahkûm olursa görevden uzaklaştırılacaktır (U.S. Constitution m. 2/4).

ABD'de parlamenter sistemden farklı olarak bakanlar tamamıyla başkanın inisiyatifinde göreve gelmektedir (Özbudun, 2005: 107). Bakanlar başkanın sekreteri konumundadır ve Başkan bakanları istediği zaman değiştirebilir (Yılmaz, 2013: 625). Bu sebeple aslında Başkan tek başına hükümet olarak değerlendirilebilir.

ABD'de Tarım Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, İç Güvenlik Bakanlığı, Konut ve Kentsel Gelişim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hazine Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Gazi İşleri Bakanlığı olmak üzere 15 adet bakanlık bulunmaktadır (Executive Departments, 2019, <https://www.usa.gov/>). Kuzu'ya göre (2011: 29) ABD'deki bakanlıklar siyaset yapmaktan ziyade başkanın istekleri doğrultusunda hareket etmektedir.

ABD merkez bankası FED (Federal Rezerv Sistemi) hükümetin en belirleyici kurumlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. FED tarafından belirlenen faiz oranları ve enflasyon ABD ekonomisinde oldukça etkilidir (FED, 2020). Bundan dolayı ABD'de Başkandan sonra en yüksek makam olarak nitelendirilmektedir.

2.2.3. Yargı Organı

ABD Anayasasına göre yargı yetkisi Yüksek Mahkeme ve Kongrenin oluşturacağı alt mahkemelere verilmiştir (U.S. Constitution, m.3/1). Ülke kongre tarafından bölgelere ayrılmış olup her bölgede federal mahkemeler kurulmuştur. Yüksek Mahkemenin dışında federal düzlemde 13 temyiz mahkemesi (circuit court) ve 94 bölge mahkemesi (district court) ile bazı özel görevli mahkemeler bulunmaktadır (Supreme Court of the United States, 2020; Koçak, 2015: 50). ABD federal mahkemeleri federal hukuktan doğan ve federal suçlardan kaynaklanan davalara bakmakta olup kararları temyiz mahkemesine götürülebilir. Temyiz mahkemeleri kanunların anayasa göre doğru uygulanıp uygulanmadığını denetler (Yayla, 2017: 325). Temyiz mahkemelerinde bir baş yargıç ve üç yargıç bulunur. Alt mahkemelerden gelen davalara bakmakta olup temyiz istemini reddetme yetkileri yoktur. Özel görevli mahkemeler belirli bir konu için anayasanın izin verdiği şekilde kurulur. Court of Customs and Patent bu mahkemelere örnek olarak gösterilebilir. Gümrük ve patent gibi konularda temyiz mercii olarak görev yapmaktadır (Sevinç, 1996: 391-392).

ABD Anayasasında federal yargının yetkileri şu şekildedir (U.S. Constitution m.3/2):

- Anayasadan doğan tüm hukuksal ve adli davalara
- ABD'nin anlaşmaları, deniz ticareti ve hukukuna giren davalara
- Yabancı ülkelerin Birleşik Devletlerde görevli büyükelçilerini ve ataşelerini ilgilendiren davlara
- Hükümetin taraf olduğu anlaşmazlıklara
- Federe devletler ile yabancı ülkeler arasındaki anlaşmazlıklara bakmak

Yüksek Mahkeme (Supreme Court) 1789 Adalet Yasası (Judiciary Act) ile kurulmuş olup ABD yargı sisteminin temel yapı taşıdır. Adalet Yasası ile mahkemenin yargıç sayısı altı olarak belirlenmiş ancak daha sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle günümüzde dokuza yükseltilmiştir. Oldukça zengin bir geçmişi bulunan mahkemenin ilk baş yargıcı John Jay'dir. 1790 yılında kuruluşundan bu yana 17 baş yargıç ve 102 yargıç görev yapmıştır (Supreme Court of the United States, 2020). Alexis Tocqueville Amerikan Demokrasisi'nde hiçbir ülkenin bugüne kadar ABD'deki gibi bir yargı sistemi kurmadığını belirtmiştir. Anayasada açıkça bir hüküm bulunmasa da Yüksek Mahkemenin yasaların anayasa uygun olup olmadığının denetimini yapması ona asıl gücünü kazandıran husustur. ABD'deki yargıçlar bir yasanın anayasaya aykırı olduğu kanaatine varırsa onu uygulamaktan kaçınır. Bu durum Birleşik Devletlerdeki yargıçlara has bir durum olup onlara siyasi bir güç kazandırmaktadır (Tocqueville, 1962: 36).

Yüksek Mahkeme yargıçları hayat boyu görevde kalma suretiyle atanırlar. Kendileri isterlerse emekliye ayrılabilirler. Bu durum tecrübeli yargıçların yeni üyelere bilgi ve tecrübelerini aktarmalarını sağlamaktadır. Görevlerini kötüye kullanmaları durumunda impeachment adı verilen suçlama mekanizması ile görevden alınabilir. Görevden alınabilmesi için Temsilciler Meclisinde ve Senatoda üçte ikilik oy çoğunluğu gerekmektedir (Arslan, 2013: 227).

Yüksek Mahkeme ABD başkanlık sisteminin temel özelliklerinden olan denge ve kontrol (checks and balances) işlevini üstlenir. Böylelikle yasama ve yürütme erkleri arasında siyasi kilitlenmeyi engellemektedir (Yazıcı, 2005: 134).

Yüksek Mahkeme'nin görevleri şu şekilde sıralanabilir (Teziç, 2013: 371; Arslan, 2013: 228):

- Anayasayı korur
- Federal devlet ile federe devletler arasındaki anlaşmazlıklara bakar
- Eyaletler arasındaki uyuşmazlıklara bakar
- Anayasal organlar arasındaki uyuşmazlıklarda karar mercii pozisyonundadır
- Federal devlet ile vatandaşlar arasındaki anlaşmazlıklara bakar
- Anayasa maddelerini yorumlar
- Somut norm denetimi yapar

Yüksek Mahkeme sahip olduğu nitelikleri ile ABD'de Danıştay ve Yargıtay rolünü üstlenmekte olup yasama ve yürütme erkleri arasında oldukça önemli bir işlev görmektedir (Teziç, 2013: 371).

2.3. ABD Başkanlık Sisteminin Denge ve Denetim Mekanizmaları

Demokratik sistemlerde siyasi iktidarın anayasal organlar arasındaki paylaşımı ve bu organlar arasındaki etkileşim ile iş birliği güçler ayrılığı prensibine göre oluşturulur. Anayasal erklerin ayrılması iktidarın sınırlandırılması anlamına gelmektedir (Gönenç, 2013: 271). ABD başkanlık sistemi sert kuvvetler ayrılığına dayanır. Bu durum ise anayasal organların birbirlerini denetleyip dengelemelerini gerektirir (Efe ve Kotan, 2015: 72). Denge ve denetimi yapılamayan anayasal organlar hesap vermez duruma gelip kişiselleşerek demokrasinin yerleşmesini engeller (Kalaycıoğlu, 2013: 219).

ABD'nin kurucu babaları hem yasamanın hem de yürütmenin tüm sisteme hâkim olmasını büyük bir tehlike olarak görmüştür. Bu durumun önüne geçebilmek için fren ve denge mekanizmasını oluşturmuşlardır. Fren ve denge mekanizması ile başkan kongreden tam anlamıyla bağımsız eylemde bulunamazken yasama organı da sınırsız bir yetkiye sahip değildir (Foley ve Owens, 1996: 2-3).

ABD'de denge ve denetim mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde işlemesi sistemin başarılı olmasını sağlamaktadır. ABD'nin coğrafi özellikleri, parti sistemi, baskı grupları ve lobiler ile etnik kutuplaşmalardan uzak siyasal kültürü denge ve denetim mekanizmalarının iyi iyi işlemesine yol açmıştır (Efe ve Kotan, 2015: 72). Federalizm ve çift kamaralı meclis ABD anayasasının tamamlayıcı unsurlarındandır ve fren ve denge mekanizmasını pekiştirmektedir (Gönenç, 2013: 271). Federal yapı başkanlık sisteminin temel eleştirilerinden biri olan başkanın diktatörleşmesinin önüne geçilmesinde oldukça önemli bir işlev görmektedir. Kuzu'ya göre ABD'deki iki partili sistem başkanlık sisteminin başarılı olmasında oldukça önemli bir faktördür. Demokratlar ve cumhuriyetçiler arasında ideolojik açıdan büyük bir farklılık söz konusu olmayıp bir bütünün iki ayrı kola ayrılmış hali gibidir (Kuzu, 2011: 43).

ABD'de devlet başkanı kurumlar aracılığıyla denetlenir ve böylece gücü sınırlandırılır. Federalizmin bir sonucu olarak yürütmeye gücün bir bölümü eyaletlere bir kısmı ise hem federal hükümete hem de eyaletlere aittir. Bu durum başkanın yetkilerinin fiilen kısıtlanmasına neden olmaktadır (Turan, 2013: 526). ABD'de yasa yapma yetkisi Kongreye ait olup devlet başkanı kanun teklifinde bulunamaz ve yasaların yapım sürecine müdahil olamaz. Sadece Kongreye mesaj yolu ile tavsiyede bulunabilir (Efe ve Kotan, 2015: 73).

Yüksek mahkeme başkanı, bakanlar ve üst düzey yöneticilerin ataması başkan tarafından yapılmaktadır. Fakat başkan tarafından yapılan atamalarda Senatonun onayı gerekmektedir. Bu sebeple başkan Senatonun görüşünü dikkate almak zorundadır. Bütçe başkan tarafından belirlenmektedir fakat yine Kongre tarafından onaylanmaktadır. Ayrıca Kongre bütçeyi olduğu gibi kabul etmek zorunda olmayıp değişiklik yaparak onaylayabilir. (Karatepe, 2013: 227).

ABD siyasal sisteminde Başkan 4 yıllık Temsilciler Meclisi üyeleri ise 2 yıllık süre için seçilir. Dolayısıyla başkanın görev süresinin son 2 yılında meclis üyeleri değişir. Başkanın seçimlerde tekrar çoğunluğu sağlaması gerekmektedir. Aksi halde parçalı bir yönetim söz konusu olacak ve topal ördek (lame duck) olarak adlandırılan duruma düşecektir. Nitekim Obama çoğunluğu kaybetmiş ve faaliyetleri gerçekleştirmede güçlükler yaşamıştır (Gülener, 2016: 25). Başkanın politika ve icraatları araştırma komisyonları vasıtasıyla Kongre tarafından denetlenmektedir. Komisyon raporları kamuoyu nezdinde başkanın prestijini etkileyebilir (Karatepe, 2013: 28).

Yasama organı ise çift kanatlı bir yapıda olduğu için öncelikli olarak kendi içinde denge ve denetleme mekanizmasına sahiptir. Alt meclis olan Temsilciler Meclisinde üye sayısı nüfus yoğunluğuna göre belirlenirken üst meclis olan Senatoda her eyaletin eşit sayıda üyesi bulunmaktadır. Böylelikle Temsilciler meclisi küçük eyaletler lehine Senato ile dengelenmektedir (Tunç, 2019: 100). Eyaletlerin kendi sınırları içerisinde geçerli olmak suretiyle yasa yapabiliyor olması Kongreye karşı bir denge unsuru oluşturmaktadır (Efe ve Kotan, 2015: 73). Başkanın yasama organına karşı en önemli denetim aracı veto yetkisidir. Başkanın veto ettiği yasaların tekrar kabul edilebilmesi için her iki mecliste üçte iki çoğunlukla onaylanması gerekmektedir (Çam, 2000: 108). Kongrenin çıkarmış olduğu kanunlara somut norm denetimi yapılabiliyor olması yasamanın yargı organı tarafından denetlenmesine sebep olmaktadır (Gönenç, 2013: 271).

ABD'de Federal Yüksek Mahkeme ve federal düzeydeki alt mahkemeler yargı organını oluşturmaktadır. Yüksek Mahkeme yargıçlarının ataması Başkan tarafından yapılmakta olup görev süreleri ömür boyudur. Başkanın yapmış olduğu yargıç atamaları Senatonun onayına tabidir. Yüksek Mahkeme yargıçları Senato tarafından yargılanabilmektedir. Yargı organının bütçesinin onayı Senatoya aittir. Bu durumlar ABD'de denge ve denetim sisteminin iyi bir şekilde çalıştığını göstermektedir (Eroğul, 2008: 117-118).

2.4. ABD Başkanlık Sistemini Başarılı Kılan Etkenler

ABD başkanlık sistemini başarılı kılan etkenler devlet yapısı, seçim sistemi, parti sistemi ve baskı grupları ile lobiler olarak belirlenmiştir.

2.4.1. Devlet Yapısı

Federalizm iktidarı merkezi hükümet ile eyaletler arasında paylaştıran anayasal bir mekanizmadır. Genellikle coğrafi açıdan büyük ve kültürel olarak farklı toplumların yaşadığı ülkelerde federal devlet yapısı vardır (Bulmer, 2017a: 3). Federal devlet ile eyaletler arasındaki otoritenin paylaşımı olarak ifade edilebilir (Altunok, 2012: 78). Federasyonlar konfederasyonlar ile üniter sistemler arasında bir siyasal örgütlenme biçimidir (Heywood, 2019: 561). Federasyonlar anlaşmalar ile değil anayasa ile kurulmaktadır. Bu sebeple konfederasyonlarda olduğu gibi üyeler istedikleri zaman birlikten ayrılamazlar.

ABD federal yapı ile yönetilmektedir. Başlangıçta 13 eyaletten oluşan ABD’de zaman içerisinde eyaletlerin sayısı 50 olmuştur (<https://staticshare.america.gov/>). ABD’de federal yapının belirlenmesinde ademi merkezîyet anlayışı hâkim olmuştur. Eyaletler iç işlerinde serbest olup federal devlet ile ilişkileri hiyerarşiye değil iş birliğine dayanmaktadır. Anayasaya göre Kongre tarafından birliğe yeni eyaletler kabul edilebilir. Ancak birliğe kabul edilen eyalet başka bir eyaletin yargı alanına giremez. Anayasa her federe devlete yönetim biçimi olarak cumhuriyeti garanti etmektedir (U.S. Constitution, m.3/3-4). Federal anayasa federe devletlerin anayasasından üstün konumdadır. Federal devletin çıkarlarına aykırı federe devlet yasaları Kongre tarafından iptal edilebilir. Federe devletler ancak anayasa ile belirlenmiş alanlar dışında serbesttirler (Çam, 2000: 97).

ABD’deki başkanlık sistemi kendine has özellikleri ile dünyadaki tek örnek olarak gösterilmektedir. Şüphesiz bu durumun nedenleri arasında devlet yapısı gösterilmektedir (Teziç, 2013: 370). Federalizm ABD’deki kontrol ve denge mekanizmasını pekiştirmektedir (Gönenç, 2013: 271). Her eyaletin kendi teşkilat yapısına sahip olması özellikle devlet başkanının gücünü artırmasına engel olan bir faktördür. Kişisel özgürlüklerin korunmasına yardımcı olarak kontrol ve denge sisteminin başarılı olmasını sağlamaktadır (Kuzu, 2011: 43).

2.4.2. Seçim Sistemi

Seçim sistemi başkanlık sistemini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Hükümet rejimlerinde seçimlerin hangi makamlara yapılacağı farklılık arz etmektedir. Toplumsal koşullar, demografik şartlar ve ideolojik tercihler seçim sistemlerinde etkili olan faktörlerdir (Tosun ve Tepeciklioğlu, 2012: 375).

ABD’nin seçim sistemi tek adaylı basit çoğunluktur (Yayla, 2017: 90). Bu sistemde ülke tek adaylı olmak üzere seçim bölgelerine ayrılmaktadır. Seçmenler tek bir adaya oy verirler ve kazanan adayın oyların çoğunluğunu alması gerekmektedir. Bu sistemin hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Seçmenlere partilerden daha açık bir tercih sunması, küçük partilerin mecliste koltuk kazanmasını zorlaştırması ve böylece aşırılığı önlemesi sistemin avantajlarıdır. Dezavantajları ise iki büyük parti eğiliminden dolayı sınırlı tercih olanağı sunması, azınlıkların temsil edilememesi ve aslında birçok oyun zıyan olmasıdır (Heywood, 2019: 317).

ABD siyasal sisteminde hem yasama hem de yürütme organı seçimle iş başına gelmektedir. Yürütme organının başı olan Devlet Başkanı seçilirken eyaletler öncelikli olarak her 4 yılda bir başkan seçecek delegeleri (electoral college) seçer. Temsilciler meclisi, Senato ve Washington’ın 3 delegesinin toplamının yarısından bir fazla 270 delegenin oyunu alan aday başkan seçilir (U. S. Constitution, m. 2/1).

Kongrenin alt kanadı olan Temsilciler meclisi üyeleri iki yıl için seçilmektedir. Her eyalet meclise yollayacağı üye sayısı kadar seçim bölgelerine bölünür. Oluşturulan seçim bölgesinde çoğunluğu elde eden aday temsilci seçilir. Meclisteki üye sayısı eyaletlerin nüfus oranına göre belirlendiği için anayasada üye sayısı belirtilmemiştir. Meclis üye sayısı yapılan değişikliklerle beraber 435 ile sabit tutulmuştur. 1913’te yapılan değişiklikle beraber Senato üyeleri halk tarafından doğrudan seçilir. Her eyaletin ikişer temsilcisinden oluşmak üzere toplamda 100 üyesi

bulunmaktadır. Görev süreleri ise 6 yıldır. Ancak her iki yılda bir üyelerin üçte biri yenilenmektedir (U.S. Constitution, m.1/1-2).

18 yaşından büyük her ABD vatandaşı hem ulusal hem de eyalet seçimlerinde oy kullanabilir. Bazı eyaletlerde yargıçlar seçmenler tarafından seçilirken bazı eyaletlerde ise atanırlar (staticshare.america.gov/).

2.4.3. Parti Sistemi

Parti sistemi siyasal sistemlerin faaliyetlerini biçimlendiren oldukça önemli bir faktördür. Partilerin sayısı ve aldığı oy oranları hükümeti şekillendirmektedir. Partilerin işleyişi siyasal sistemlerin başarısıyla yakından ilişkilidir (Durgun, 2013: 253).

ABD anayasasında siyasi partilere ilişkin bir hüküm yer almamaktadır. Zaman içerisinde 1830'lu yıllarda cumhuriyetçiler ve demokratlar olmak üzere iki büyük parti ortaya çıkmıştır. 1852 yılından itibaren ABD devlet başkanı ya cumhuriyetçi ya da demokrat parti arasından çıkmıştır (https://staticshare.america.gov/). ABD'de iki partili sistem bulunmaktadır. Fakat bu iki büyük parti haricinde başka partiler de yer almaktadır. ABD parti sisteminin iki partili sistem olarak adlandırılması sistemin işleyişine iki partinin etki etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu duruma ek olarak ABD'de iktidar bu iki parti arasında el değiştirmektedir. İktidarın bu iki parti arasında el değiştirmesi, ABD'nin parti sistemini hâkim parti sisteminden ayırmakta olup istikrarlı iki parti sisteminin oluşmasını sağlamıştır.

Derin ideolojik farklılıklar ve bölünme yaşayan partilerin bulunduğu ülkelerde başkanlık sisteminin başarılı bir şekilde işlemediği ifade edilebilir (Sartori, 1994: 97). Başkanlık sistemi ile yönetilen ve çok partili bir sisteme sahip olan ülkelerde sistemi başarılı bir şekilde işleyen çok az ülke bulunmaktadır. Bu sebeple genellikle başkanlık sistemi çok partili sistemle bağdaştırılmamaktadır (Mainwaring, 1993: 212). Bu doğrultuda ABD başkanlık sisteminin başarısının arkasındaki faktörlerden biri de iki partili sisteme sahip olmasıdır. Partiler arasında derin fikir ayrılıkları yaşanmamakta ve kongre üyeleri devlet başkanı ile ciddi bir çatışma içerisine girmemektedir (Yazıcı, 2013: 540). Kuzu'ya göre (2011: 42) başkanlık sisteminin ABD'deki başarısında iki partili sistemin etkisi büyüktür. Cumhuriyetçiler ve demokratların arasında büyük bir ideolojik farklılığın bulunmaması sistemin işleyişindeki başarıya büyük katkı sağlamaktadır.

ABD'de parti disiplininin gevşek yapıda olması partilerden ziyade seçim bölgelerinin öne çıkmasını sağlamıştır. Adayların seçim bölgelerindeki halkın isteklerini göz önünde tutması hareket serbestisi sağlamaktadır. Siyasi partilerin açık ve tutarlı bir parti programları mevcut değildir. Merkezîyetçi bir parti programının olmayışı adayların seçimlerde kişisel program belirlemelerine yol açmaktadır (Durgun, 2013: 253).

ABD'de parti disiplininin zayıf olması kongrenin başkana karşı bağımsız olmasına ve dolayısıyla sistemin başarısına hizmet etmektedir (Özbudun, 2013: 209). Bu sebeplerden ötürü ABD'deki partiler "yönetmeyen parti" modelini temsil etmektedir (Akartürk, 2013: 693).

2.4.4. Baskı Grupları ve Lobiler

Günümüz dünyasında siyasi partilerin dışında baskı grupları ve lobiler siyasal yaşamı şekillendirmektedir. Baskı grupları siyasi partilerden farklı olarak iktidarı ele geçirmek yerine doğrudan veya dolaylı olarak sistemi etkilemeye çalışan örgütlenmiş siyasi oluşumlar şeklinde tanımlanabilir (Akçalı, 1988: 124). Lobi faaliyetleri ise baskı gruplarının çıkarları çerçevesinde yasama ve yürütme erklerini etkilemesi olarak ifade edilebilir (Aslan, 2009: 113). Lobi faaliyetleri kötü bir şöhrete sahip olmasına rağmen kamuoyunu yönlendirmede oldukça etkili bir araç olarak önemini korumuştur. Günümüzde oldukça gelişme gösterdiği için lobi faaliyetleri kimi çevrelere üçüncü meclis olarak nitelendirilmeye başlanmıştır (Aslan, 2009: 118).

ABD’de 1946’da çıkarılan federal lobi yasası ile lobi faaliyetleri yasal bir zemine taşınmıştır. Yasal bir zemine oturması ile birlikte lobi faaliyetlerinde hızlı bir artış yaşanmaya başlamıştır. ABD siyasi sistemi lobicilik faaliyetleri için oldukça uygun bir yapıda olduğundan diğer ülkelere göre ABD’de oldukça etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. İki partili sistemlerde hedef belirlemek çok partili sistemlere göre daha kolaydır (Yayla, 2017: 217). Parlamenter sistemlerde baskı grupları genellikle yürütme organı üzerinde lobi faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. ABD’de ise kontrol ve denge sistemi ile yasama organı yürütme organını bir bakıma dengeleyebildiği için lobiciler yürütme erkinin yanında yasama erkini de etkilemeye çalışmaktadır.

Amerikan kamuoyunun lobicilik faaliyetlerinde etkili bir zemin oluşturduğu söylenebilir. Ülkenin büyük ve toplumun türdeş olmaması farklı kesimlerin ve özel çıkar gruplarının kamuoyuna müdahalesine yardımcı olmaktadır. Ticari, dini vb. birçok alanda etkin olan birçok lobi kuruluşu bulunmaktadır (Altınok, 2012: 94,96).

Amerika’da devlet başkanı yasa yapımı sürecine katılmaz. Bu durum başkanın dolaylı bir şekilde lobi faaliyetleri ile sürece müdahil olmasının önünü açar. Başkan Kongre üyeleri ya da personeller ile lobi faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Ker, 1998: 279). 2019 yılındaki istatistiklere göre ABD’de bulunan lobicilerin sayısının 11 binin üzerinde olduğu bilinmektedir (Statista, 2020).

3. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi

Türkiye’de kendine özgü parlamenter sistemden kaynaklanan siyasi krizlerin önüne geçilmesi ve istikrar sağlanabilmesi amacı ile yeni bir hükümet sistemi arayışına gidilmiştir. Bu doğrultuda siyasi sistem 21 Ocak 2017 tarihli 6771 sayılı kanun değişikliğinin 16 Nisan 2017’de referandum sonucu kabul edilmesiyle değişmiştir. Yeni sistem Türkiye’de “Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi” olarak isimlendirilmiş ve 9 Temmuz 2018 itibari ile yürürlüğe girmiştir (Gözler, 2019).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi rasyonelleşmiş bir hükümet sistemi arayışının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yeni sistemde hem Türkiye’ye özgü bazı düzenlemeler hem de başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin yaşamış olduğu sistemsel krizlerin önüne geçilmesi için birtakım değişikliklere gidilmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ele alınacağı bu bölümde ilk olarak Türk siyasi sisteminin tarihsel arka planı ve benimsenen hükümet sistemleri incelenmiştir. Sonraki bölümde ise anayasal organlar olarak yürütme, yasama ve yargı organları detaylı bir şekilde ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1. Türk Siyasal Sisteminin Tarihsel Arka Planı ve Benimsenen Hükümet Sistemleri

Türkiye’nin mevcut siyasi sistemi tarihsel süreç içerisinde değişim ve dönüşüm yaşayarak şekillenmiştir. Hem Osmanlı döneminde hem de Cumhuriyet döneminde birtakım sıkıntılar yaşanmış ve siyasi istikrarsızlıklar baş göstermiştir. Siyasal alanda istikrarı sağlayabilmek adına yeni hükümet rejimleri arayışı içerisine girilmiş ve yapılan anayasalar ile yeni hükümet sistemleri benimsenmiştir.

Osmanlı mutlak monarşi ile yönetilirken 1876’da Kanuni Esasi’nin kabul edilmesiyle meşruti monarşiye geçiş yapılmıştır. Padişahın bazı yetkileri kısıtlanmış olsa da oldukça geniş yetkileri devam etmiştir. 1876 anayasasına göre hükümet meclise karşı değil sadece padişaha karşı sorumludur (Gözler, 2010: 21). 1876 anayasasında 1909 yılında yapılan değişiklikle padişahın yetkileri büyük ölçüde sınırlandırılmış olup sembolik devlet başkanı konumuna getirilmiştir. Hükümetin padişaha karşı sorumluluğu kaldırılarak meclise karşı sorumlu duruma getirilmiştir. Hükümetin parlamentoya karşı sorumlu hale getirilmesi ile parlamenter sisteme doğru geçiş yapılmıştır (Karatepe, 2013: 161).

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra 20 Ocak 1921’de Teşkilatı Esasiye Kanunu kabul edilmiştir. 23 maddeden oluşan ve oldukça kısa bir anayasa olan 1921 Anayasası ile dönemin koşulları gereği yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin mecliste toplandığı Meclis Hükümeti

Sistemi'ne geçiş yapılmıştır (Ağır, 2017: 185). Sistemde devlet başkanı olmayıp görev ve yetkileri meclis başkanında toplanmıştır.

1921 anayasası zaman içerisinde değişime uğramış ancak ülkenin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu durum üzerine yeni anayasa ihtiyacı ortaya çıkmış ve ikinci meclis 1924'te yeni anayasayı kabul etmiştir. 1924 anayasası ile parlamenter sisteme daha yakın duran parlamenter sistem ile meclis hükümeti sistemi arasında karma bir hükümet rejimine geçilmiştir. Ülkenin TBMM tarafından temsil edilmesi, hükümetin meclis tarafından denetlenmesi ve düşürülmesi meclis hükümeti sistemini taşıyan özelliklerdir. Yürütme yetkisinin ise Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunda toplanması ile kolektif sorumluluğun bulunması parlamenter sisteminin özellikleri taşıyan hususlar olmuştur (Çağdaş, 2009: 5-7). 1924 anayasasının birçok eksiklikleri bulunsa da parlamenter sisteme geçilmesinde oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

1960 yılında ordu gerçekleştirdiği darbe sonrasında yönetime el koymuş ve kurucu meclis tarafından hazırlanan anayasa 1961'de halk oyuna sunularak kabul edilmiştir. 1961 anayasası ile tam anlamıyla parlamenter sisteme geçilmiştir. Kuvvetler ayrılığı prensibine göre yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında yetkiler bölünmüştür. Yasama ve yürütme organları arasındaki ayırım ise parlamenter sistemin temel özelliklerinden biri olan kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanmıştır. 1961 anayasası tam anlamıyla bir parlamenter sistem öngörmesine karşın uygulamada tam olarak başarılı olamamıştır. Tek parti iktidarının çıkamaması, hükümetlerin kurulamaması, kurulan koalisyonların güven oyu alamaması, güven oyu alan koalisyonların kısa süreli olması gibi durumlar neticesinde büyük hükümet krizleri yaşanmıştır. Yaşanan hükümet krizlerinin sebebi ise 1961 anayasasının yürütme organını meclise karşı zayıf kılması olarak görülmüştür (Özbudun, 2008: 66). Ayrıca 1961 Anayasası, toplumun önemli bir kesimi tarafından benimsenmemiştir. Dolayısıyla en ideal düzenleme dahil olsa, toplumsal meşruiyetten yoksun olması kısa süre içerisinde yıpranarak işlevsiz hale gelmesine neden olur (Akıncı, 2014: 67).

12 Eylül 1980'de ordu askeri darbe neticesinde yönetime el koymuştur. Anayasa komisyonu tarafından hazırlanan yeni anayasa 1982 yılında referandumda kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Yeni anayasa hazırlanırken dikkate alınan en önemli hususlardan biri yürütme organının yasama organı karşısında güçlendirilmesi gerekliliği olmuştur. 1982 anayasası ile yürütme erki yasamaya karşı güçlendirilmiş, özellikle de Cumhurbaşkanının güçlendirilmesine yönelik adımlar atılmıştır (Demir, 2015: 852). Cumhurbaşkanı, anayasanın geniş yetkiler vermesi ile sistemin genel işleyişinde anahtar bir role sahip olmuştur. Aynı zamanda devletin işleyişinde etkili olan kurumlara atama yetkisi ile siyaset kurumunun vesayet altına alınması sağlanmıştır (Akıncı, 2013: 51).

1982 anayasası yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna vermiş, Bakanlar Kurulunun başbakan ve bakanlardan oluşacağı belirtilerek karşı imza kuralı gereği cumhurbaşkanının siyasi sorumsuzluğu kabul edilmiştir. Hükümetin görevini devam ettirebilmesi meclisin onayına tabi tutulmuş ve kabine üyelerinin genellikle meclis üyelerinden oluşacağı belirtilerek parlamenter sistem öngörülmüştür (Ağır, 2017: 186).

Anayasaya göre cumhurbaşkanının yürütmeye ilişkin görev ve yetkileri şu şekildedir (T.C. Anayasası, m.104):

- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek
- Başbakanın önerisi ile Bakanlar Kurulunu atamak
- Uluslararası anlaşmaları onaylamak ve yayınlamak
- Yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek
- TSK'nın Başkomutanı olmak
- TSK'nın kullanılmasına karar vermek
- Milli Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırarak ve başkanlık etmek

- Kanun hükmünde kararname çıkarmak
- Sıkıyönetim ve OHAL ilan etmek
- Yüksek öğretim kurulu üyelerini seçmek

Cumhurbaşkanının yasamaya ilişkin görev ve yetkileri şu şekildedir (T.C. Anayasası m.104):

- Gerekli gördüğü zamanlarda TBMM’de açılış konuşması yapmak
- Gerekli durumlarda meclisi toplantıya çağırmak
- Kanunları yayımlamak
- Meclis seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
- Gerekli gördüğü durumlarda anayasa değişikliğini referanduma sunmak

Cumhurbaşkanının yargı alanına ilişkin görev ve yetkileri ise şu şekildedir (T.C. Anayasası m.104):

- Anayasa mahkemesi üyelerini seçmek
- Danıştay üyelerinin dörtte birini seçmek
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Askeri Yargıtay üyelerini ve HSYK üyelerini seçmek

1982 anayasası ile birlikte istikrarın sağlanabilmesi amacıyla çifte barajlı nispi temsil sistemi benimsenmiştir. Ülke geneli %10 ile seçim çevresi barajı ile toplumsal açıdan parçalanmışlığın siyasal alanda meclise taşınmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır (Güler, 2015: 16). 1982 anayasası 104. madde kapsamında Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında görev ve yetki konusunda kimi zaman çatışmalar yaşanmasına neden olmuştur. Bakanların meclis içerisinden çıkması ve aynı zamanda milletvekili olmasından kaynaklanan problemler yönetimin etkinliğini azaltmıştır. Bakanların milletvekili olmaları, tekrar seçilebilme kaygısıyla hareket etmelerine yol açmış ve uzun vadeli politika üretmelerini ikincil plana atmıştır (Yılmaz, 2013: 621).

Mecliste cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında yaşanan krizden sonra 2007 yılında yapılan değişiklikle cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kabul edilmiştir. Bu değişiklikten sonra başkanlık sistemi tartışmaları alevlenmeye başlamıştır (Gül vd., 2017: 114).

21 Ocak 2017 tarihli 6771 sayılı Kanun ile yapılan anayasa değişikliği, 16 Nisan 2017’de referanduma sunulurken kabul edilmiştir. Türkiye’de değişikliklerin kabul edilmesi ile başkanlık hükümet sistemine geçiş yapılmıştır. Hala yürürlükte olan 1982 anayasasında birçok değişiklik yapılarak yeni düzenlemelere gidilmiştir.

3.2. Anayasal Organlar

Bu bölümde Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde anayasal erkler olarak yürütme, yasama ve yargı organları ele alınıp incelenecektir.

3.2.1. Yürütme: Cumhurbaşkanı

“Başkanlık hükümeti sisteminde yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı tarafından anayasaya uygun olarak terine getirilir” (1982 Anayasası, m.8). Türkiye’de Başkanlık hükümeti sistemine geçilmesiyle yürütme organının başı ve tek sorumlusu Cumhurbaşkanı olmuştur.

Anayasanın yürütme alanına ilişkin ikinci bölümünde cumhurbaşkanının seçilme şartları, görev süresi, yetki ve görevleri belirtilmiştir. Anayasaya göre Cumhurbaşkanı seçilebilmek için kırk yaşını doldurmuş olmak, yüksek öğrenim yapmış olmak, milletvekili seçilebilme yeterliliğine sahip olmak ve Türk vatandaşı olmak gerekmektedir. Cumhurbaşkanının görev süresi 5 yıl olup bir kimse iki defadan fazla cumhurbaşkanlığı yapamaz. Siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde

tek başına veya birlikte geçerli oyların en az yüzde beşini alan siyasi partiler ve en az yüz bin seçmen cumhurbaşkanlığına aday gösterebilir (1982 Anayasası, m.101).

Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanlığı seçimi ve TBMM seçimleri ile aynı gün yapılır (AY. Değ. m.4). Cumhurbaşkanının seçim süreci incelendiğinde yapılan seçimlerde oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. İlk turda hiçbir aday salt çoğunluğu sağlayamazsa en yüksek oy alan iki aday için oylamayı takip eden ikinci Pazar günü seçim yapılır. Yapılan seçimde geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. İkinci seçimlerde tek adayın kalması durumunda bu seçim referandum şeklinde yapılır (1982 Anayasası, m.101).

Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin meclis üyeliği sona ermektedir (1982 Anayasası, m.101). Cumhurbaşkanı göreve başlarken meclis önünde and içer (1982 Anayasası, m.103).

Yeni hükümet sisteminde Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri oldukça geniş kapsamlıdır. Cumhurbaşkanının yetki ve görevleri şu şekildedir (1982 Anayasası, m.104):

- Devletin başı olup yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
- Devlet Başkanı sıfatı ile Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletini temsil eder.
- Anayasanın uygulanmasını ve devlet organlarının uyum içerisinde çalışmasını sağlar.
- Gerekli gördüğü durumlarda yasama yılının ilk gününde mecliste açılış konuşması yapar.
- Kanunları yayımlar ve tekrar görüşülmesi üzerine meclise gönderir.
- Cumhurbaşkanı yardımcılarını atar ve görevlerine son verir.
- Üst düzey kamu görevlilerini atar, atamalara ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile usul ve esasları düzenler.
- Uluslararası anlaşmaları onaylar ve imzalar.
- Gerekli gördüğü durumlarda anayasa değişikliğine ilişkin kanunları referanduma götürür.
- TSK'nın başkomutanlığını temsil eder ve ordunun kullanılmasına izin verir.

Anayasada Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile ilgili kapsamlı düzenlemeler yer almaktadır. Cumhurbaşkanı yürütmeye ilişkin konularda kararname çıkarabilir. Temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile siyasi haklar ve ödevler konusunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Meclisi le aynı konuda kanun çıkarılması durumunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükmünü kaybeder (1982 Anayasası, m.104).

Cumhurbaşkanının suç işlediği iddiası ile hakkında meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun verdiği önerge ile soruşturma açılması istenebilir. Soruşturma açılmasına karar verilebilmesi için üye tam sayısının beşte üçünün gizli oyu gerekmektedir. Soruşturma oluşturulan komisyon tarafından yürütülür ve komisyon tarafından hazırlanan rapor Meclis Başkanlığına sunulur. Meclis üye tam sayısının üçte ikisinin gizli oyu ile Cumhurbaşkanı Yüce Divana sevk edilebilir. Cumhurbaşkanı bu sürede seçim kararı alamaz. Suçlu bulunması durumunda Cumhurbaşkanının görevi sona erer (1982 Anayasası, m.105). Cumhurbaşkanı ve bakanlar görevleri ile ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığından yararlanmaktadır (1982 Anayasası, m. 106). Meclis soruşturması sadece görevleri ile alakalı suçlardan dolayı açılabilir.

Anayasanın 101. maddesinde yer alan "Cumhurbaşkanının varsa partisi ile ilişkisi kesilir" hükmü kaldırılmıştır (AY. Değ. md. 7). Bu hükmün kaldırılması ile birlikte partili Cumhurbaşkanı modeline geçilmiştir. Bütçe kanunu teklifi Cumhurbaşkanı tarafından hazırlanır. Bütçe kanunu

zamanında yürürlüğe giremezse geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun çıkarılmaması durumunda ise bir önceki yılın bütçesi uygulanır. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile bütçe kanununa harcanabilecek tutarın üstüne çıkılabilmesi ilişkin hüküm konulamamaktadır (AY. Değ. md. 18).

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile başbakanlık kaldırılarak yürütme organındaki çift başlılığa son verilmiştir. Cumhurbaşkanı meclisi feshedebilir, mecliste Cumhurbaşkanını düşürebilir. Ancak birlikte seçilme kuralı gereğince her iki organda düşmekte olup yeni seçimler yapılması gerekmektedir. Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemde yetkili ve sorumsuz Cumhurbaşkanı yerine Cumhurbaşkanına hem siyasi hem de diğer konularda cezai sorumluluk getirilmiştir. Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesiyle birlikte yürütmenin yasamaya sorumlu olmasını sağlayan parlamenter sistemin özelliklerinden olan gensoru mekanizması kaldırılmıştır (Güler, 2018: 312). Kuvvetler ayrılığı prensibinin katı uygulaması anlayışına dayanan başkanlık sisteminin temel niteliklerinden olan, bir kişinin hem yasamada hem de yürütmede yer alamaması ve Cumhurbaşkanının kanun teklifinde bulunamaması Türkiye’nin hükümet sisteminde de yer almaktadır.

Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanların bireysel sorumlulukları yasama organına karşı değil Cumhurbaşkanınadır. Üst düzey kamu yöneticilerin ataması Cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Bu atamaların hiçbiri için meclisin onayına gerek yoktur (Küçük, 2017: 159).

Cumhurbaşkanı savaş zamanında, savaşı gerektirecek bir durumun ortaya çıkmasında ve milletin bölünmezliğini tehlikeye atacak durumlarda altı ayı aşmamak üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Cumhurbaşkanı olağanüstü hallerde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Sıkıyönetim ise kaldırılmıştır (AY. Değ. md.12).

Cumhurbaşkanlığının idari yapısı şu şekildedir (1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018):

- *Cumhurbaşkanı*
- *Cumhurbaşkanlığı makamı:* (Özel Kalem Müdürlüğü, Başdanışman, Danışman ve Özel temsilci)
- *Cumhurbaşkanı yardımcıları*
- *Politika Kurulları:* (Bilim Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu, Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu, Ekonomi Politikaları Kurulu, Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu, Hukuk Politikaları Kurulu, Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu, Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu, Sosyal Politikalar Kurulu, Yerel Yönetim Politikalar Kurulu)
- *Bağlı Kurum ve Kuruluşlar:* (Devlet Arşivleri Başkanlığı, Devlet Denetleme Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı, İletişim Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı, Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı, Savunma Sanayi Başkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Varlık Fonu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu)
- *Bakanlıklar:* (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Maliye ve Hazine Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)
- *Ofisler:* (Dijital Dönüşüm Ofisi, Yatırım Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi)

Cumhurbaşkanına yardımcı olması için yapılan değişikliklerle cumhurbaşkanı yardımcılarını tahsis edilmiştir. Anayasanın 106. Maddesinde “cumhurbaşkanı yardımcılarını” ibaresi yer aldığı için çoklu yardımcılarının olabileceği değerlendirilmektedir. Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması durumunda yeni Cumhurbaşkanı seçilene kadar en yaşlı yardımcının cumhurbaşkanına vekalet edeceği hükmüne bağlanmıştır (1.nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, md.18).

3.2.2. Yasama: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasaya göre “yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir ve bu yetki devredilemez” (1982 Anayasası, m.7).

6771 sayılı kanunun 2. maddesi ile 550 olan meclis üye sayısı 600 olarak değiştirilmiştir. Meclis genel oyla seçilen 600 milletvekilinden oluşur (1982 Anayasası, m.75). Meclis seçimleri 5 yılda bir Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile birlikte aynı gün yapılır. Görev süresi dolan milletvekili tekrar seçilebilir (1982 Anayasası, m.77).

6771 sayılı kanunun 3. Maddesi ile milletvekili seçilebilme yaşı 25'ten 18'e düşürülmüştür. Anayasaya göre “18 yaşını tamamlayan ve Türk olan herkes milletvekili seçilebilir”. Ancak Kısıtlılar, askerliği ile ilişkili olanlar, ilkökul mezunu olmayanlar, taksirli suçlar dışında bir yıl ve daha fazla hapis cezası alanlar, kamu hizmetinden yasaklı olanlar, terör eylemlerine katılma ve devlet sırlarını açığa çıkarma gibi suçlardan mahkûm edilenler affa uğramış olsa bile milletvekili seçilemezler. Ayrıca yüksek yargı organı mensupları, yüksek öğretim kurumundaki öğretim elemanları, hakimler ve savcılar, kamu kurumlarında memur statüsüne sahip görevliler ve ordu mensupları görevlerinden istifa etmedikleri sürece milletvekili seçilemezler (1982 Anayasası, m.76).

Milletvekili seçilenler seçildikleri bölgeyi değil tüm Türk milletini temsil eder (1982 Anayasası, m. 80). Göreve başladıklarında ant içerler (1982 Anayasası, m. 81). Milletvekilleri yasama dokunulmazlığına sahip olup meclisteki oy, düşünce ve sözlerinden Başkanlık Divanının teklifi üzerine başka bir karar alınmadığı sürece sorumlulukları söz konusu değildir (1982 Anayasası, m. 83).

Meclisin yetki ve görevleri şu şekildedir (1982 Anayasası, m.87-92):

- Kanun teklif etmek
- Uluslararası anlaşmaları uygun bulmak
- Kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme
- Türk Silahlı kuvvetlerinin kullanılmasına izin verme

Genel seçimler savaş sebebi ile yapılamaz ise meclis tarafından seçimlerin bir yıl geriye bırakılması kararı alınabilir. Meclis üyeliklerinde boşalması olması durumunda ara seçime gidilebilir. Ara seçimler her seçim dönemi için bir kez yapılabilir. Seçimden 30 ay geçmediği sürece ve genel seçimlere 1 yıl kala ara seçim yapılamaz. Bir seçim çevresinin veya bir ilin mecliste üyesinin kalmaması halinde boşalmayı takip eden 3 aydan sonraki ilk Pazar günü ara seçim yapılır (1982 Anayasası, m.78). Seçimlerin denetimi Yüksek Seçim Kuruluna ait olup kararları aleyhinde başka bir mercie başvurulamaz (1982 Anayasası, m.79).

Meclisin yürütme organına karşı bazı bilgi edinme ve denetleme kanalları mevcuttur. Meclis genel görüşme, meclis araştırması ve yazılı soru yolu ile yürütmeyi denetleme yetkisine sahiptir (1982 Anayasası, m.98). Gensoru ve güvenoyu gibi mekanizmalar ise kaldırılmıştır. Klasik parlamenter sistemin özellikleri olan ve yürütmenin yasama organına karşı sorumlu olmasını sağlayan bu mekanizmaların kaldırılmış olması başkanlık sistemine geçilmesinin zorunlu bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Anayasanın 106. maddesine göre cumhurbaşkanı ve bakanlar hakkında görevleri ile ilgili işledikleri suç iddiası ile meclis soruşturması yapılabilir. Soruşturma istemi için üye tam sayısının

salt çoğunluğunun sağlanması gerekmektedir. Soruşturma açılabilmesi için üye tam sayısının beşte üçü, Yüce Divana sevk için ise üye tam sayısının üçte ikisinin gizli oyu gereklidir (AY. Değ. m.10). Cumhurbaşkanının ve bakanların sadece görevleri ile ilgili suçlardan dolayı meclis soruşturması açılabilir.

Cumhurbaşkanı onaylamadığı kanunu bir defa olmak üzere meclise geri gönderebilir. Meclis Cumhurbaşkanının onaylamadığı kanunu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile değişiklik yapmadan kabul edebilir (AY. Değ. m.16). Bütçe görüşmelerinde meclis gider artırıcı ve gelir azaltıcı önerilerde bulunamaz (AY. Değ. m.18). Meclis üyeleri bakan veya cumhurbaşkanı olarak atanması durumunda meclis üyelikleri sona ermektedir (AY. Değ. m. 10).

3.2.3. Yargı Organı

Anayasaya göre “yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelere” verilmiştir (1982 Anayasası, m.9). 2017 yılında 6771 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle “tarafsız” ibaresi anayasaya eklenmiştir.

Anayasa Mahkemesi kanunların, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve meclis iç tüzüğünün anayasaya uygunluğunu şekil ve esas bakımından denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından denetlemektedir. Savaş zamanında ve olağanüstü hallerde cumhurbaşkanlığı kararnameleri için esas ve şekil bakımından anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz (1982 Anayasası, m.148).

Anayasa Mahkemesi üye sayısında 6771 sayılı kanun ile değişiklik yapılmıştır. 17 olan üye sayısı 15'e düşürülmüştür (AY. Değ. m.16). Anayasa Mahkemesi üye seçimi ise şu şekilde yapılır (1982 Anayasası, m.146):

- 3 üye TBMM tarafından seçilir. TBMM 2 üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun başkan ve üyeleri arasından gösterilen 3 aday içerisinde gizli oylama ile seçer. 1 üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri 3 aday içerisinde gizli oylama ile seçer.
- 12 üye Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. 3 üye Yargıtay ve 2 üye Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından her koltuk için gösterilen 3 aday içerisinde seçilir. 3 üye en az ikisi hukukçu olmak üzere Yüksek öğretim kurulunun kendi üyesi olmamak koşulu ile yükseköğretim kurumlarının hukuk, siyasal bilimler ve iktisat alanlarında görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilir. 4 üye ise birinci sınıf hakim ve savcılar, üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar ve en az 5 yıl raportörlük yapmış AYM raportörleri arasından seçilir.

Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresi 12 yıldır. Görev süresi biten kişi tekrar üye seçilemez. 65 yaşını dolduran üyeler emekliye ayrılmaktadır. Bir üyenin sağlık problemleri nedeni ile görevini yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılırsa üye tam sayısının salt çoğunluğu ile görevine son verilir. Hakimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir durumdan dolayı hüküm giyer ise görevi kendiliğinden sona ermektedir (1982 Anayasası, m.147).

Yapılan düzenlemeler ile disiplin mahkemeleri haricinde askeri mahkemelerin kurulması kaldırılmıştır. Askeri mahkemeler ancak savaş durumlarında asker kişilerin görevleri ile ilgili işledikleri suçlar için kurulabilir (Turan, 2018: 52). Askeri mahkemelerin dışında Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi gibi yüksek mahkemeler kaldırılmıştır.

6771 sayılı kanun ile HSYK'nın (Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) adı HSK (Hakimler ve Savcılar Kurulu) olarak değiştirilmiştir. Üye sayısı 22'den 13'e, daire sayısı ise 3'ten 2'ye düşürülmüştür. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanı ve müsteşarı kurulun tabi üyesidir.

Fakat 703 sayılı KHK ile müsteşarlık ilga edilmiş ve bakan yardımcısı kurulun doğal üyesi olmuştur. HSK, Adalet Bakanı, bakan yardımcısı, meclis tarafından seçilen 7 üye ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 4 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin görev süresi 4 yıldır. Süresi biten üyeler tekrar seçilebilmektedir (1982 Anayasası, m. 159). HSK'nın yapılan değişikliklerle üye sayısının azaltılması ile kurumun hantallaşmasının önüne geçilmek istenmiştir. Ayrıca üyelerinin seçimle iş başına gelen kurumlar olan Cumhurbaşkanı ve meclis tarafından seçilmesi ile demokratik meşruiyetinin artırılması amaçlanmıştır (Gülener ve Miş, 2017: 19).

4. ABD ve Türkiye'nin Başkanlık Sistemlerinin Karşılaştırılması

Bu bölümde ABD ve Türkiye'nin genel hatlarıyla siyasi rejimleri, anayasal organları ile denetim ve denge mekanizmaları karşılaştırılacaktır.

4.1. Genel Hatlarıyla Siyasi Rejimlerinin Karşılaştırılması

Tablo 1: Genel Hatlarıyla Siyasi Rejimlerinin Karşılaştırılması

Değerlendirme Ölçütü	ABD	Türkiye
Siyasal Sistem	Başkanlık Sistemi	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi
Siyasal Sistemin Oluşum Şekli	Sosyo-Politik Evrim	Entegrasyon
Devlet Yapısı	Federal	Üniter
İdari Yapısı	Ademi Merkeziyetçi	Merkeziyetçi
Anayasa	1787 Anayasası	1982 Anayasası
Anayasanın Türü	Basit	Kazuistik
Siyasal Kültür	Katılımcı	Katılımcı
Seçim Sistemi	Çoğunlukçu Sistem	Nispi Temsil
Siyasi Parti Sistemi ve Parti Disiplini	İki Partili Sistem, Gevşek	Çok Partili Sistem, Sıkı
Yasama ve Yürütme Organları Arasında Birlikte Azil ve Fesih Mekanizması	Yok	Var

ABD'de bağımsızlık savaşının kazanılmış olmasıyla kurucu babalar, anayasayı hazırlarken kuvvetler arasında dengeleri sağlayabilecek bir sistem kurmaya çalışmışlardır. Denenmemiş bir sistem olan başkanlık sistemini kurgulayıp anayasa ile güvence altına alarak uygulamaya koymuşlardır (Teziç, 2013: 367). Anayasa hazırlanırken kurucu babalar bağımsızlık savaşının İngilizlere karşı verilmiş olmasından dolayı sistemi değiştirerek benimsemeyi tercih etmiştir (Duverger, 1994: 78). Başkanlık sistemi ABD'nin kendi politik, sosyal ve kültürel özelliklerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir sistemdir. Bu sebeple ABD'deki siyasi sistem sosyo-politik evrim sonucu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ise cumhuriyetin kurulmasıyla dönemsel şartlar göz önünde tutularak meclis hükümeti sistemi denenmiş ve daha sonra parlamenter sisteme geçilmiştir. 2012 yılında Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi ile sistem uygulamada yarı-başkanlık sistemine dönüşmüştür. 2017 yılında ise referandum sonucu anayasa değişiklik paketinin kabul edilmesiyle Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiştir. Rasyonelleşmiş bir hükümet sisteminin arayışının bir neticesi olan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, ABD'deki başkanlık sisteminden esinlenilmiş olsa da birtakım Türkiye'ye özgü farklılıklar içermektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki siyasi sistemin entegrasyon sonucu oluştuğu ifade edilebilir.

ABD federal devlet yapısına sahip olup 50 federe devletten oluşmaktadır. Türkiye ise üniter devlet yapısına sahip bir ülkedir. ABD’de ademi merkezîyetçi bir anlayış söz konusu iken Türkiye’de merkezîyetçi bir idari yapı bulunmaktadır.

ABD 1787 yılında yapılan anayasayı kullanmakta olup anayasa önsöz, 7 madde ve 27 yasa değişikliğinden oluşmaktadır. Türkiye ise 1980 darbesinden sonra yapılan 1982 anayasasını kullanmakta olup günümüze kadar 21 kez değişikliğe uğramıştır. ABD’nin anayasasının türü basit iken Türkiye’nin anayasası kazuistiktir.

Almond ve Verba’nın “The Civic Culture” isimli çalışmasında sınıflandırdığı siyasi kültür tipolojisinden biri olan katılımcı kültür, vatandaşların siyasete ilgi duyduğu ve yönetime katılımın yüksek olduğu siyasal kültür biçimidir (Almond ve Verba, 1972: 19). Bu doğrultuda hem ABD’de hem de Türkiye’de katılımcı siyasi kültürün hâkim olduğu söylenebilir.

ABD ve Türkiye’nin seçim sistemleri karşılaştırıldığında ABD’nin çoğunlukçu, Türkiye’nin ise nispi temsil sistemini kullandığı görülmektedir. Çoğunlukçu sistem en basit seçim sistemi olup uygulanması oldukça kolaydır. Ancak büyük partilere avantaj sağlamak ve küçük partilerin temsil imkânı bulunmamaktadır. Çoğunlukçu sistemden sonra ortaya çıkan nispi temsil sisteminde ise partiler aldıkları oy oranına göre parlamentodaki koltuklara sahip olur. Türkiye’nin seçim sistemi nispi temsil olup birden fazla seçim bölgesine ayrılmaktadır. Ayrıca %10 seçim barajı uygulamasıyla dünyadaki en yüksek seçim barajına sahip ülkedir (Yayla, 2017: 203-206).

Parti sistemleri karşılaştırıldığında ABD’nin iki partili, Türkiye’nin ise çok partili sisteme sahip olduğu görülmektedir. ABD anayasasında siyasi partilerle ilgili herhangi bir ibare yer almamaktadır. İktidar cumhuriyetçiler ve demokratlar arasında yer değiştirmektedir. Bu iki parti arasında derin ideolojik bölünmeler söz konusu değildir. ABD’deki partiler gevşek yapıda olup merkezîyetçi bir parti programları yoktur (Yazıcı, 2013: 540; Durgun, 2013: 253). Türkiye’de parti içi demokrasinin geliştiği söylenemez. Bu durumun nedeni ise parti oligarşisi veya lider etkisi problemidir. ABD’deki partilerin aksine Türkiye’deki partilerde ideoloji, sosyal taban ve örgütlenme konusunda farklılıklar mevcuttur (Aydın, 2016: 22).

Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile meclis seçimleri aynı gün yapılmakta olup yürütme ve yasama organları arasında birlikte fesih ve azil mekanizması vardır. ABD’de ise fesih ve azil mekanizması söz konusu olmayıp yasam ve yürütme organlarını birbirlerini feshedemez (Küçük, 2017: 164).

4.2. Anayasal Organların Karşılaştırılması

Bu bölümde ABD ve Türkiye’deki yürütme, yasama ve yargı organlarının karşılaştırılması yapılacaktır.

4.2.1. Yürütme Organlarının Karşılaştırılması

Tablo 2: Yürütme Organlarının Karşılaştırılması

Değerlendirme Ölçütü	ABD	Türkiye
Yürütme Organı	Devlet Başkanı	Cumhurbaşkanı
Devlet Başkanlığı Seçimi	Halk tarafından seçilir, iki dereceli seçim	Halk tarafından seçilir, tek dereceli seçim
Devlet başkanının görev süresi	4 yıl	5 yıl
Devlet başkanının cezai sorumluluğu	Var	Var
Devlet başkanı yardımcısı atanma şekli	Devlet Başkanı ile birlikte seçilir, seçimlerde en yüksek oyu alan 2. aday Başkan yardımcısı olur.	Cumhurbaşkanı tarafından atanır.
Devlet başkanının kanunları veto yetkisi	Var	Var
Devlet başkanının partisi ile ilişkisi	Parti üyesi olabilir, parti genel başkanı olamaz.	Hem parti üyesi hem de genel başkanı olabilir.
Devlet başkanının yasamaya karşı sorumluluğu	Yok	Yok
Yürütme organının yasama faaliyetine katılması	Yok	Yok
Devlet başkanının üst düzey kamu yöneticilerini atama yetkisi	Var	Var

ABD ve Türkiye'nin yürütme organları karşılaştırıldığında benzerlikler ile birlikte bazı farklılıklar mevcuttur. Hem ABD'de hem de Türkiye'de yürütme organının başı devlet başkanıdır (cumhurbaşkanı) ve başkan halk tarafından seçilir. Türkiye'de Cumhurbaşkanı doğrudan seçilirken, ABD'de önce Başkan seçecek delegeler (electrol college) belirlenir ve Başkan bu delegeler tarafından seçilir (U.S. Constitution m.2/1). ABD'de Devlet Başkanının süresi 4 yıl iken Türkiye'de 5 yıldır. Türkiye'de Cumhurbaşkanı seçimleri meclis seçimleri ile aynı gün yapılırken, ABD'de başkanın ve Kongrenin seçimleri farklı tarihlerde yapılmaktadır. Her iki ülkede de başkan en fazla iki dönem görev yapabilir.

ABD'de başkan olabilmek için 35 yaş, ABD vatandaşı olma ve 14 yıldır ABD'de ikamet etme şartı vardır (U.S. Constitution, m. 2/1). Türkiye'de ise Türk vatandaşı olma, 40 yaşını doldurmuş olma, milletvekili seçilebilme yeterliliğine sahip olma ve yüksek öğrenim yapma şartı vardır (1982 Anayasası, m.101).

Hem ABD'de hem de Türkiye'de başkanın yasamaya karşı sorumluluğu yoktur. Yürütme organları yasama faaliyetlerine katılamaz. Bir kişi hem yasamada hem de yürütmeye görev alamaz. Türkiye'de bakan olarak atanan kişinin TBMM üyeliği sona erer. İki ülkede de başkanların cezai sorumluluğu vardır. Hem ABD'de hem de Türkiye'de başkanın kanunları veto etme hakkı vardır.

Her iki ülkede de bakanlar başkan tarafından atanır ve başkana karşı sorumludur. ABD’de başkan yardımcısı, devlet başkanı ile birlikte seçilir ve seçimlerde en yüksek ikinci oyu alan aday başkan yardımcısı olur. Türkiye’de ise Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Anayasada “Cumhurbaşkanı yardımcıları” ibaresi geçmekte olup sayısı belirtilmemiştir.

Hem ABD’de hem de hem de Türkiye’de başkan partili olabilmektedir. ABD’de parti genel başkanlığı seçimi Ulusal Komite tarafından yapılmaktadır. Ulusal komite ise eyalet temsilcilerinden oluşur. Fakat uygulamada genel başkanı ABD başkan adayı belirlemektedir. Bu sebepten ötürü başkan parti genel başkanı olamaz. Türkiye’de ise Cumhurbaşkanı parti genel başkanlığı yapabilir.

Türkiye’de “Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Maliye ve Hazine Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı” olmak üzere toplamda 15 adet bakanlık bulunmaktadır. ABD’de de “Tarım Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Enerji Bakanlığı, Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, İç Güvenlik Bakanlığı, Konut ve Kentsel Gelişim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hazine Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Gazi İşleri Bakanlığı” olmak üzere 15 adet bakanlık bulunmaktadır (Executive Departments, 2019).

4.2.2. Yasama Organlarının Karşılaştırılması

Tablo 3: Yasama Organlarının Karşılaştırılması

Değerlendirme Ölçütü	ABD	Türkiye
Yasama Organı	Kongre (Temsilciler Meclisi ve Senato)	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Meclis Yapısı	Çift Kamaralı	Tek Kamaralı
Yasama organının görev süresi	Temsilciler Meclisi üyeliği 2 yıl, Senato üyeliği 6 yıl (her iki senede bir üyelerin üçte biri yenilenir)	5 yıl
Meclis Seçimleri	Devlet başkanı seçimleri ile farklı tarihte yapılır	Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile aynı gün yapılır
Devlet bakanının atadığı üst düzey yöneticileri onaylama yetkisi	Senato tarafından var	Yok
Yasama organı üyeliğine seçilme yaşı	Temsilciler Meclisi için 25, Senato için 30	18
Üye sayısı	Temsilciler Meclisi 435, Senato 100	600
Seçim barajı	Yok	%10
Bütçe Kanunu	Kongre bütçeyi kısma veya onaylamama hakkına sahiptir. Başkan bütçenin kabul edilmesini beklemek zorundadır.	Meclis gelir artırıcı ve gider azaltıcı değişikliklerde bulunamaz. Geçici bütçenin de kabul edilmemesi durumunda bir önceki yılın bütçesi uygulanır.

ABD ve Türkiye'nin yasama organlarına bakıldığında ABD'de Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere çift kamaralı, Türkiye'de ise TBMM ile tek kamaralı meclis yapısı olduğu görülmektedir.

Temsilciler Meclisi 435 üyeden oluşmakta olup üyelerin görev süreleri 2 yıldır. Meclis üyeliğinde en az 25 yaşında olma ve 7 yıldır ABD'de ikamet etme şartları vardır. Üye sayısı ülkelerin nüfusuna göre belirlenmektedir. Senato 100 üyeden oluşmaktadır ve üyeler 6 yıl için seçilmekte ancak 2 yılda bir üyelerin üçte biri değişmektedir. Senato üyeliği için ise en az 30 yaşında olmak ve 9 yıldır ABD'de ikamet etmek gereklidir (U.S. Constitution, m.1). Türkiye'de ise meclis 600 milletvekilinden oluşmakta olup vekiller 5 yıl süre için seçilmektedir. Meclis üyeliği için, Türk vatandaşı olma, 18 yaşını doldurmuş olma, kısıtlı olmama, askerlik ile ilişkisi bulunmama, en az ilkökul mezun olma ve taksirli suçlar haricinde bir yıldan daha fazla hapis cezası ile mahkûm edilmeme şartı vardır. Seçimler Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile aynı gün yapılır. Seçim barajı ise %10 olarak belirlenmiştir.

ABD'de Senato devlet başkanının atamış olduğu üst düzey yöneticileri onaylama yetkisine sahiptir. Türkiye'de ise meclis Cumhurbaşkanının atadığı üst düzey görevlilerin hiçbirini onaylama yetkisine sahip değildir.

ABD'de Kongre başkanın veto ettiği kanunu üçte iki oy çoğunluğu ile kabul edebilir. Türkiye'de ise meclisin veto edilen kanunun tekrar kabul edebilmesi için üye tam sayısının salt çoğunluğu gerekmektedir.

ABD'de Kongre başkan tarafından hazırlanan bütçeyi onaylamayabilir ve bütçeyi kısma yetkisine sahiptir. Kongrenin onaylamadığı bütçe yürürlüğe giremez. Geçici bütçe uygulaması ise yoktur. Türkiye'de ise meclisin bütçeyi kısma yetkisi söz konusu değildir. Meclis bütçeyi onaylamazsa geçici bütçe kabul edilir. Geçici bütçenin de kabul edilmemesi durumunda geçen yılın bütçesi kabul edilir.

4.2.3. Yargı Organlarının Karşılaştırılması

Tablo 4: Yargı Organlarının Karşılaştırılması

Değerlendirme Ölçütü	ABD	Türkiye
Yargı Organı	Yüksek Mahkeme (Supreme Court) ve Federal Mahkemeler	Yüksek Mahkemeler, Bağımsız ve tarafsız mahkemeler
En yüksek Mahkeme	Federal Yüksek Mahkeme	Anayasa Mahkemesi
Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesinin üye sayısı ve atamaları	9 üye, Başkan tarafından atanır	15 üye, 12 üye Cumhurbaşkanı, 3 üye TBMM tarafından atanır
Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesinin görev süresi	Hayat boyu	12 yıl, tekrar seçilmezler, emeklilik yaşı 65
Yüksek Mahkeme Üyelerinin Görevden Alınması	Görevlerini kötüye kullanmaları durumunda Temsilciler Meclisi ve Senatonun üçte iki çoğunluğuyla impeachment ile görevden alınabilirler.	Hakimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir durumdan dolayı mahkum olurlarsa görevleri kendiliğinden sona erer. Sağlık sorunları ile görevlerine devam edemeyecek durumlarda meclis üye tamsayısının salt çoğunluğu ile görevlerine son verilebilir.

ABD’de yargı sistemini Federal Yüksek Mahkeme (Supreme Court) ve federal mahkemeler oluşturmaktadır. Federal seviyede 13 temyiz mahkemesi, 94 bölge mahkemesi ve bazı özel amaçlarla kurulmuş özel görevli mahkemeler bulunmaktadır. 1789’da kurulan Supreme Court, ülkenin en yüksek mahkemesi olup oldukça köklü bir tarihe sahiptir. Türkiye’de ise yargı sistemini Yüksek mahkemeler ile bağımsız ve tarafsız mahkemeler oluşturmaktadır. En yüksek mahkeme Anayasa mahkemesidir. Anayasada yüksek mahkemeler Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemeleri olarak belirtilmiştir. Askeri Yargıtay ile Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ise kaldırılmıştır. Türkiye’de yüksek mahkemeler arasında yaşanacak uyuşmazlıklarda Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararlar geçerli olmaktadır (1982 Anayasası, m.158).

ABD’de yüksek mahkeme üyeleri Devlet Başkanı tarafından atanmakta olup toplamda 9 yargıç görev almaktadır. Yargıçlar ömür boyu görevde kalmak üzere atanmaktadır. Türkiye’de ise Anayasa Mahkemesinin üye sayısı 15 olup 12 üye Cumhurbaşkanı tarafından 3 üye ise meclis tarafından seçilmektedir. Görev süreleri ise 12 yıldır. Görev süreleri biten üyeler tekrar seçilememektedir.

ABD’de yüksek mahkeme üyelerinin görevlerini kötüye kullanmaları durumunda Kongrenin her iki kanadında impeachment mekanizması ile üçte iki oy çoğunluğu sonucu görevlerine son verilebilmektedir. Türkiye’de ise Anayasa Mahkemesi üyelerinin hakimlik mesleğinden uzaklaştırılmayı gerekli kılan bir nedenden ötürü suçlanarak mahkûm edilmesi durumunda kendiliğinden görevi sona ermektedir. Sağlık sorunlarından dolayı görevine devam edemeyecek durumda olmasında ise görevine üye tam sayısının salt çoğunluğu ile son verilebilmektedir.

4.3. Denetim ve Denge Mekanizmalarının Karşılaştırılması

Demokratik sistemlerde anayasal erklerin arasındaki etkileşim ve işbirliği kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince oluşturulmakta olup anayasal organların ayrılması ile iktidar sınırlandırılmaktadır. Başkanlık sistemi sert kuvvetler ayrılığı prensibine dayandığı için anayasal organların birbirini denetleyerek dengelemeleri gerekmektedir. Bir siyasal sistemin başarılı olabilmesi için gerekli unsurların başında denge ve denetim mekanizmalarının iyi işlemesi gelmektedir. ABD’nin federal yapıda olması, iki partili sistemi, kutuplaşmalardan uzak siyasal kültürü ve meclis yapısının çift kamaralı olması siyasal sistemde denge ve denetim mekanizmalarının sağlıklı çalışmasına büyük katkı sağlamaktadır. Türkiye’de ise yasama ve yürütme erkleri arasındaki ilişkiler kuvvetlerin sert ayrımına dayansa da birtakım mekanizmalar aracılığıyla kuvvetlerin birbirlerini denetlemeleri söz konusudur.

ABD ve Türkiye’de anayasal organlar arasındaki ilişkiler şu şekilde karşılaştırılabilir:

- ABD’de Başkanın yaptığı üst düzey atamalar Senatonun onayına tabidir. Dolayısıyla Başkan Senatonun eğilimini ve görüşünü dikkate almak durumundadır (Karatepe, 2013: 223). Türkiye’de ise Cumhurbaşkanının yaptığı üst düzey atamaların hiçbirinde meclisin onayına gerek yoktur.
- Hem ABD’de hem de Türkiye’de Başkan kanunları veto etme hakkına sahiptir. ABD Başkanı tarafından veto edilen kanunun kabul edilebilmesi için Temsilciler Meclisinde ve Senatoda üçte iki oy çoğunluğu gerekmektedir. Türkiye’de ise meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kabul edilebilir.
- Hem ABD’de hem de Türkiye’de bir kişi yasama ve yürütme organında görev alamaz.
- Hem ABD’de de hem Türkiye’de Başkanın yasama organına karşı siyasi sorumluluğu söz konusu değildir.
- ABD’de fesih ve azil müessesesi yoktur. Türkiye’de ise Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile meclis seçimleri aynı gün yapılır. Hem yasama hem de yürütme seçimlerin yenilenmesi

kararı alabilir. Cumhurbaşkanı meclisi feshettiğinde kendisi de görevden düşer (Küçük, 2017: 164).

• ABD'de Kongre Başkanın icraatlarını araştırma komisyonları aracılığıyla denetlemektedir. Türkiye'de ise meclis genel görüşme, yazılı soru ve meclis araştırması gibi mekanizmalar ile yürütme organını denetleyebilir (1982 Anayasası, m.98).

• ABD'de yargı Kongre'nin çıkardığı kanunlara somut norm denetimi yapabilir. Türkiye'de ise Anayasa Mahkemesi esas ve şekil bakımından kanunları, meclis iç tüzüğünü ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından denetleme yetkisine sahiptir (1982 Anayasası, m. 148).

Sonuç

Başkanlık sistemi ABD'nin bağımsızlık savaşını kazanmasından sonra anayasayı hazırlayan kurucu babaların uzun tartışmaların ardından doktrin haline getirilerek uygulamaya koydukları demokratik bir hükümet sistemidir. ABD'de sosyo-politik evrim sonucu ortaya çıkan başkanlık sistemi, ülkenin sahip olduğu kendine has nitelikleri sayesinde başarılı bir şekilde işlemektedir. Kurucu babaların anayasal organlar arasındaki dengeleri saplayabilmek için ortaya attıkları fren ve denge mekanizması, yasama ve yürütme organlarının birbirlerini denetlemesini ve iki organın da gücünün sınırlandırılmasını sağlamaktadır. Federal bir devlet yapısına sahip olması ile yetkinin federe devletlerle paylaşılması özellikle devlet başkanının gücünü sınırlayan en önemli hususlardan biridir. İki partili sistemi ve bu partiler arasında derin ideolojik farklılıkların olmaması ile seçim sistemi siyasal sisteminin başarılı şekilde işlemesine yardımcı olmaktadır.

Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi tarihsel süreç içerisinde yaşanan siyasal krizlerin önüne geçilmesi için rasyonelleşmiş bir hükümet sistemi arayışından ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine göre anayasal organlar arasındaki ilişkiler "başkanlı" siyasal sistem modeline göre belirlenmiştir. Yeni modelin belirlenmesinde ABD'deki başkanlık sistemi örnek alınmış ancak Türkiye'nin sahip olduğu nitelikler göz önüne alınarak farklı bir model kurgulanarak uygulanmaya başlanmıştır.

ABD'deki başkanlık sistemi ile Türkiye'de benimsenen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi arasında benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur. Hem ABD'de hem de Türkiye'de başkan yasama faaliyetlerine karışamaz. Türkiye'deki gibi ABD devlet başkanı partisinin genel başkanlığını yapamayıp sadece parti üyeliği bulunabilir. Her iki ülkede de başkanın yasamaya karşı siyasi sorumluluğu söz konusu değildir. Görevinden dolayı işledikleri suçlarda ise cezai sorumlulukları bulunmaktadır. Hem ABD'de hem de Türkiye'de başkan üst düzey yöneticilerin atamasını yapmakta olup ABD'de Senatonun onayı alınmak zorunda iken Türkiye'de TBMM'nin onayına ihtiyaç yoktur. ABD'de araştırma komisyonları aracılığı ile yasama organı yürütmeyi denetleyebilmekte, Türkiye'de de meclis yazılı soru, meclis soruşturması ve genel görüşme ile yürütme erkini denetleyebilmektedir.

Türkiye'de ABD'den farklı olarak Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve meclis seçimleri aynı gün yapılmakta olup yürütme ve yasama organları arasında birlikte fesih ve azil mekanizması bulunmaktadır. Hem yürütme hem de yasama tek başına seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Ayrıca Türkiye'de meclisin bütçeyi onaylamaması durumunda geçici bütçe kabul edilmektedir. Geçici bütçenin de kabul edilmemesi durumunda bir önceki yılın bütçesi geçerli olmaktadır. ABD'de ise geçici bütçe ve bir önceki yılın bütçesinin uygulanması söz konusu olmayıp başkan kongrenin bütçeyi onaylamasını beklemek zorundadır. Bu hususlar sistemsel bir krizin önüne geçilmesi amacıyla kurgulanan en önemli özelliklerden biri olarak göze çarpmaktadır.

Kaynakça

- 01 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, (2018). Cumhurbaşkanlığı teşkilatı hakkında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Erişim Tarihi: 29.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>.
- ABD Ankara Büyükelçiliği, “Amerikan Tarihinin Ana Hatları”, Erişim Tarihi: 21.05.2020, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm#b14>.
- Adams, J. T. (1943). *Amerika tarihi*. Çev: Ziya Yamaç. Kanaat Kitapevi.
- Ağır, O. (2017). Türkiye’de başkanlık sistemi tartışmaları, *Türkiye’de Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Alanında Güncel Tartışmalar*. Ed: Osman Ağır. Seçkin Yayıncılık.
- Akartürk, E. (2013). Türk parti sistemi başkanlık rejimine elverişli mi?, *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), 692-697.
- Akçalı, N. (1988). *Siyaset bilimine giriş*. Bilgehan Basımevi.
- Akıncı, A. (2013). Türk siyasal hayatında 1980 sonrası darbeler ve e-muhtıra, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 39-58.
- Akıncı, A. (2014). Türkiye’nin darbe geleneği: 1960 ve 1971 müdahaleleri, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(1), 55-72.
- Alkan, H. (2013). *Karşılaştırmalı siyaset başkanlık ve parlamenter sistemler ışığında yarı-başkanlık modelleri*, 1.Baskı, Açılım Kitapevi.
- Almond, G.A. & Verba, S. (1972). *The civic culture.*, New Jersey University Press Fourth Printing.
- Altınok, H. (2012). Amerika Birleşik Devletleri, *çağdaş siyasal sistemler*. Der: Burhan Aykaç ve Şenol Durgun, 1.baskı, Binyıl Yayınları, 71-100.
- Armaoğlu, F. (2006). *19.Yüzyıl siyasi tarihi 1789-1914*. Alkım Yayınevi.
- Arnold, P. A. (2004). About America hoe the United States is governed, braddock communications, Inc. P.O. Box 710720, Herndon: Virginia.
- Arslan, R. (2015). *Demokratik yönetim sistemleri*. 2.baskı, Dora Yayınları.
- Aslan, S. (2009). Siyasal iktidarı etkileme yöntemlerinden biri olarak lobcilik, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (23), 113-122.
- Aydın, R. (2016). Türk siyasal kültürü açısından hükümet sistemleri: Parlamenter sistem ve başkanlık sisteminin değerlendirilmesi, *Akademik Hassasiyetler*. 3(6), 13-41.
- Bezci, B. (2005). Demokrasi ve başkanlık sistemi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 3(2), 77-90.
- Bulmer, E. (2017). Presidential legislative powers, international institute for democracy and electoral assistance (International IDEA), Second Edition, 1-41.
- Bulmer, E. (2017a). Federalism, *International IDEA constitution building primer*. Erişim Tarihi: 28.05.2020, <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/federalism-primer.pdf>.
- Calabresi, S. G. (2001). The virtues of presidential government: why professor ackerman is wrong to prefer the German to the U.S. constitution, *Constitutional Commentary*. 18(51), 51-104.
- Carry, J. M. (2005). Presidential versus parliamentary government. *Handbook of New Institutional Economics*. Ed: C. Menard and M.M. Shirley, 91-122.
- Cavalli, C. D. (2013). Congress. *The basic of American Government*, Ed: Carl D. Cavalli, University Press of North Georgia University of North Georgia Dahlonega, 145-174.

- Cheibub, J. A. (2007). *Presidentialism, parliamentarism, and democracy*. Cambridge University Press.
- CIA, (Central Intelligence Agency), (2020). Erişim Tarihi: 23.05.2020, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>.
- Çağdaş, T. (2009). *1921-1924-1961-1982 Anayasalarının özellikleri*. Beta Yayınları.
- Çam, E. (2000). *Çağdaş devlet sistemleri*. Der Yayınları.
- Demir, F. (2015). Yarı-başkanlık hükümet sistemi ve Türkiye, *Journal of Yaşar Universty*, Cilt:8, Sayı özel.
- Durgun, G. (2013). Hükümet sistemi tartışmaları ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*, 9(51), 246-256.
- Duverger, M. (1994). *Siyasal Rejimler*. İletişim Yayınları.
- Efe, H. & Kotan, M. L. (2015). Türkiye'de hükümet sistemi tartışmaları çevresinde başkanlık sistemi ve Türkiye'de uygulanabilirliği, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(9), 65-94.
- Elections USA, Erişim Tarihi: 23.05.2020, https://staticshare.america.gov/uploads/2016/04/Elections-USA_In-Brief-Series_English_Lo-Res.pdf.
- Erdoğan, M. (2007). *Anayasa hukuku*. Orion Yayınevi.
- Eroğul, C. (2008). *Çağdaş devlet düzenleri*. 6.baskı. İmaj Yayınevi.
- Federal Reserve Board (FED), (2020). About FED, Erişim Tarihi: 24.05.2020, <https://www.federalreserve.gov/aboutthefed.htm>.
- Fendoğlu, T. H. (2012). Başkanlık sistemi, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2(2), 39-63.
- Foley, M. & Owens, J. E. (1996). *Congress and the presidency: Politics in a seperated system*. Manchester University Press.
- Gidersoy, B. (2017). Başkanlık hükümeti sistemi ve Türkiye için geçerliliği, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(19), 500-519. <http://dx.doi.org/10.20875/makusobed.311295>
- Gönenç, L. (2013). Türkiye'deki hükümet sistemi tartışmalarına ilişkin değerlendirmeler, *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), 269-279.
- Göze, A. (2011). *Siyasal düşünceler ve yönetimler*. Beta Yayınevi.
- Gözler, K. (2010). *Anayasa hukukunun genel teorisi* (2 Cilt). Ekin Yayınevi.
- Gözler, K. (2010a). *Türk anayasa hukuku dersleri*. Ekin Yayınevi.
- Gözler, K. (2019). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin uygulamadaki değeri bir buçuk yıllık bir bilanço, Erişim Tarihi: 28.05.2020, <http://www.anayasa.gen.tr/cbhs-bilanco.htm>.
- Gözübüyük, Ş. (2004). *Anayasa hukuku*, 13.baskı. Turhan Kitapevi.
- Gül, H., Kamalak, İ. & Gül, S. (2017). Amerikan başkanlık ve Fransız yarı-başkanlık sistemleri ışığında Türkiye'nin yeni cumhurbaşkanlık hükümet sistemi, *Strategic Public Management Journal*. Volume:3, Special Issue, 101-120. <http://dx.doi.org/10.25069/spmj.343035>
- Gülener, S. (2016). *Başkanlık sistemlerinde denge ve denetleme*, Turkuaz Yayıncılık SETA Rapor.

- Gülener, S. & Miş, M. (2017). Cumhurbaşkanlığı sistemi, *SETA Analiz*, Sayı: 190, Erişim Tarihi: 30.05.2020, <https://setav.org/assets/uploads/2017/02/AnalizCumhurbaskanligiSistemi.pdf>.
- Heywood, A. (2019). *Siyaset*. 20.baskı, Felix Kitap.
- Horowitz, A. D. (1995). Demokratik sistemleri karşılaştırmak. *Demokrasinin Küresel Yükselişi*. Der: L. Daimond ve M. F. Platter, Yetkin Yayınları.
- Kalaycıoğlu, E. (2013). Türkiye'nin yeni siyasal rejim arayışı. *Yeni Türkiye*. 9(51), 214-22.
- Karatepe, Ş. (2013). Hükümet sistemleri ve Türkiye, *Yeni Türkiye*. 9(51), 223-235.
- Karatepe, Ş. (2013a). *Anayasa hukuku*, Savaş Yayınevi.
- Ker, M. (1998). Lobi teknikleri, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. (7), 267-282.
- Koçak, K. A. (2015). ABD başkanlık sistemi: Ayrı ama birlikte çalışan organlar. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemi Başkanlık Sistemi*. Ed: Havvana Yapıcı Kaya, Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Yayın No:7. TBMM Basımevi, 23-78.
- Kuzu, B. (1996). Türkiye için başkanlık sistemi-I. *Liberal Düşünce*. (2), 13-43.
- Kuzu, B. (2011). *Her yönüyle başkanlık sistemi*, Babıali Kültür Yayıncılık.
- Küçük, A. (2017). Yeni anayasa değişikliği ile getirilmek istenen Türkiye'ye özgü başkanlık sistemi: korkular, algılar, beklentiler. *Liberal Düşünce Dergisi*. 22(85), 157-189.
- Lijphard, A. (2012). Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries. Yale University Press.
- Linz, J. J. (1926). The perils of presidentialism, *Journal of Democracy*. 1(1), 51-69. <http://dx.doi.org/10.1353/jod.1990.0011>
- Mainwaring, S. (1993). Presidentialism, multipartism and democracy: The difficult combination. *Comparative Political Studies*. 26(2), 198-228.
- National Constitution Center, Erişim tarihi: 23.05.2020, <https://constitutioncenter.org/media/files/constitution.pdf>.
- Newton, K. V. & Van Deth, W. J. (2014). *Karşılaştırmalı siyasetin temelleri*. Çev: Esin Saraçoğlu. Phoenix Yayınevi.
- Özbudun, E. (2005). Başkanlık sistemi tartışmaları. *Başkanlık Sistemi*. Der: Teoman Ergül, Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 105-111.
- Özbudun, E. (2008). *Türk anayasa hukuku*. Yetkin Yayınları.
- Riggs, F. W. (1997). Presidentialism versus parliamentarism: Implications for representativeness and legitimacy. *International Political Science Review*. 18(3), 253-278.
- Sartori, G. (1994). Presidentialism. *Comparative Constitutional Engineering*, 83-100. Palgrave Macmillan.
- Sevinç, M. (1996). Amerikan yüce mahkemesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 51(1), 391-407.
- State of Connecticut Judicial Services, (2017). "roger sherman and the connecticut compromise", Erişim Tarihi: 23.05.2020, <https://jud.ct.gov/lawlib/history/sherman.htm>.
- Statista, (2020). "number of registered active lobbyists in the united states from 2000 to 2019", Erişim Tarihi: 27.05.2020, <https://www.statista.com/statistics/257340/number-of-lobbyists-in-the-us/>.

- Supreme Court of the United States, (2020). Erişim Tarihi: 25.05.2020, <https://www.supremecourt.gov/about/institution.aspx>.
- T.C. 1982 Anayasası, Erişim Tarihi: 29.05.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>.
- Teziç, E. (2013). Başkanlık sistemi. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), 366-371.
- Tocquewille, A. (1962). *Amerikan demokrasisi*, Çev: Taner Timur, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Siyasi İlimler Serisi: 4.
- Tunç, A. (2019). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ve yeniden yapılanan Türk kamu yönetimi*. Dora Yayınları.
- Tunçkaşık, H. (2015). Başkanlık sistemi: teori, pratik ve tartışmalar. *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri, Başkanlık Sistemi*, Ed: Havvana Yapıcı Kaya, Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Yayın No:7. TBMM Basımevi.
- Turan, İ. (2013). Başkanlık sistemi sevdası: zayıf temelli bir özlem. *Türkiye Barolar Birliği Yayınları*, (77), 113-124.
- U.S. Department of State, (2009). "Continental Congress, 1774-1781", Erişim Tarihi: 22.05.2020, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/ar/91721.htm>.
- U.S. Department of State, Office of International Information Programs (IIP), (2004). "About America: The Constitution of the United States of America", Erişim Tarihi: 20.05.2020, <https://www.loc.gov/item/lcwaN0011122/>.
- U.S. Government, (2019). "Branches of the U.S. Government", Erişim Tarihi: 27.05.2020, <https://www.usa.gov/branches-of-government>.
- Uluşahin, N. (1999). *Anayasal bir tercih olarak başkanlık sistemi*. Yetkin Yayınları.
- United States House of Representatives, (2020). Erişim Tarihi: 26.05.2020, <https://www.house.gov/legislative-activity>.
- Yaman, A. (2014). Başkanlık sistemi, uygulamaları ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(1), 83-98.
- Yayla, A. (2017). *Siyaset bilimi*, 5.baskı. Adres Yayınları.
- Yazıcı, S. (2005). Başkanlık sistemleri: Türkiye için bir değerlendirme. Der: Teoman Ergül, *Başkanlık Sistemi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 125-142.
- Yılmaz, S. (2013). Başkanlık sistemi ABD Türkiye'ye örnek olabilir mi. *Yeni Türkiye Dergisi*. 9(51), 617-635.